

mladiika

mladiika

februar

VSEBINA:

Jože Peterlin: Ob spominu na Prešerna	21
Drago Štoka: Prešeren kot odvetnik	22
Slavko: Jutranja misel	23
Ana Frank: Vest mirna — moč neizmerna	24
Slavko Janežič: Naša zemlja	24
Ko: Kristjani zadnji	25
Slavko: Spoznanje:	26
Slavko: Spomini, Predpomlad:	27
d. g.: Družinsko zrcalo	28
Iv. Theuerschuh, Hlavaty, Palčič, Mambič: Kakšen odnos naj ima družina do umetnosti	29
Marijan Breclj: Pesmi	32
Lojze Škerl: Ali je naš katoliški tisk res katoliški?	33
L. L.: Kirurg Christian Barnard	34
Jože Peterlin: Razstava slikarja Lojzeta Spacala	34
Josip Kravos: Ah, ta meja! Razgovor Rafka Vodeba z našim g. vikarjem	36
Martin Jevnikar: Sodobna slov. zamejska literatura	37
Žena in dom	38
Naši razgledi	39

Uredil

JOZE PETERLIN

Revijo izdaja uredniški odbor: Stanko Janežič, Marij Maver, Albert Miklavec, Franc Mijač, Sergij Pahor, Jože Peterlin, Maks Šah, Drago Štoka, Silvan Kerševan in Emil Valentinčič

Odgovorni urednik:
MARIJ MAVER

Zunanja oprema
KLAVDIJ PALČIČ

Uredništvo in uprava: Trst, via Donizetti 3, tel. 23-779 — Poduredništvo v Gorici: SKAD

Čekovni račun 11/7019

Registrirano na sodišču
v Trstu št. 193

Tiska tiskarna »Graphis«, Trst, ul. Sv. Franciška 20, tel. 29-477

SE KULTURNI DOM

Ugledno uredništvo!

Oglašam se na Vaš poziv glede lastnine in uprave Kulturnega doma v ul. Petronio v Trstu, ki naj bi postal resnično naš, se pravi, **zamejskih Slovencev pod Italijo**, kar doslej — kot vsi vemo — žal ni.

Bridka in žgoča resnica je, kar je že pred menoj napisal v »Mladiki« moj prijatelj in tovariš Dušan Bufon na račun upravnikov tega doma, **ki niti ne sme nositi napisa, da je slovenski**, in ob otvoritvi katerega je po krivdi začasnega odbora za njegovo upravo, deževalo toliko paternalističnih, poniževalnih naukov na glave tistih Slovencev, ki so bili toliko »srečni«, da so jih samo na otvoritev povabili; ne meni ne toliko drugim, ki so resnično zaslužni, vabilo ni bilo poslano. No, nič zato, vsaj nismo bili deležni sramote, ki so jo bili nakopali navzočim Slovcem ljudje iz tistega kroga večnih privilegirancev, ki so si vzeli v last in posest tudi to, sicer lepo zgradbo, prerazkošno bi rekel za naše ljudstvo, ki se vanjo skoraj boji vstopiti.

Kaj vse sladkega se je govorilo pred začetkom zidave! Tudi to na primer, da bo **dnevno zbirališče naših ljudi**, ki se bodo lahko ob čašici vina ali skodelici kave mirno porazgovorili o svojih težavah. Vendar, kljub tolikim **kvadratnim in kubičnim metrom njenih dvoran, ni v njej niti najskromnejšega prostorčka za takšna snidenja**. Za nas, preproste ljudi, v tej hiši ni mesta, kjer bi lahko tudi vzeli v roke kak časnik ali časopis. Se vedno se moramo zgubljeni zato po raznih gostilnicah in pivnicah, kjer v vinu in žganju utapljamo svojo jezo ob novl prevari »smetane« naše družbe, ki nas je — kot vedno — tudi tukaj izdala. Ej, ta pesem je dolga, vleče se kot povest o jari kači! Pomislimo le na predvojni čas.

Odvetnik Berdon in nekateri njegovi somišljeniki trde, da se slovensko delavstvo odtujaše slovenstvo, da se raznaroduje. Recimo, da imajo vsi ti deloma prav. Toda vpra-

šam jaz, kaj so storili vsi slovenski voditelji za to, da bi to prepričali? Mar jim je za slovensko stvar in slovenski narod . . .

A v uredništvu »Mladike« se bojite ostrih besedi, ki obsojajo takšno vedenje. No, pa naj bo po Vašem, nič več besedi! Toda, tisti, ki tekmujejo na premierah . . . na katerih slovenskega delavca ni na izpregled, ker so zanj tabu . . .

Hvaležen sem Vam in bom ostal za Vaš poseg v to nevšečno in nevzdržno stvar, vendar bi Vam bil še bolj, če bi bili prežeti Levstikovega borbenega duha, kar je nemara preveč pričakovati z Vaše strani. »Mladika« pač ne more postati nikoli »Napreč«.

Upam, da mojega pisanja ne boste vrgli v koš, ampak bo ugledalo beli dan. Lepo Vas pozdravljam.

ANTON ABRAM,

Trst, ul. Ginnastica 30

Obsojen na 30 let ječe v Tomažič — procesu.

Lepa hvala za Vaš prispevek k razpravi o Kulturnem domu. Kot vidite, smo objavili pismo v celoti, razen nekaj žgočih in grenkih ugotovitev, ki nam jih tiskovni zakon ne dovoljuje. A Vaše razočaranje in tisto ogorčenje povsem razumemo. Biti mora toliko večje, ker ste toliko trpeli in zato tudi z ostalimi rojaki pričakovali, da ne boste doživljali novih razočaranj.

Mi ne dvomimo, da se bo moralo rešiti tudi vprašanje, o katerem razpravljamo. Pričakujemo še novih dopisov.

VEČ VZGLEDNEGA

Ker nisem prijatelj pisanja, am vak branja, mislim, da bi bilo lepo, da bi tudi v naših revijah pisali več vzglednega za življenje naših ljudi.

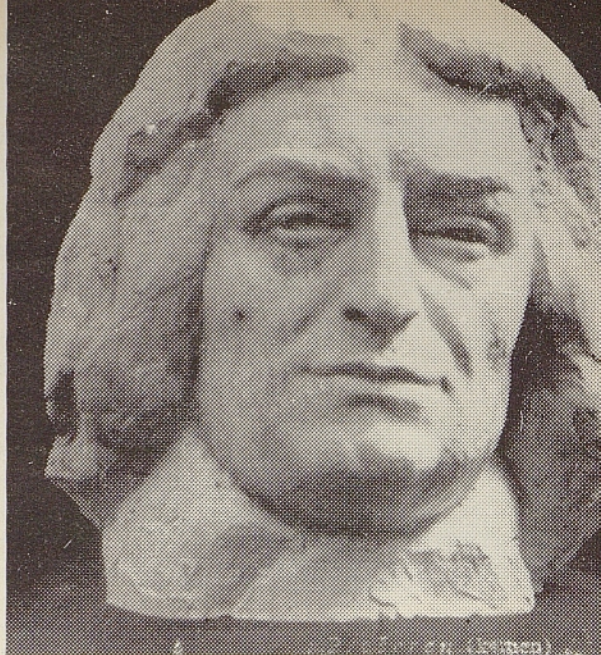
Pritožujete se, da malo kupujemo katoliške časopise in kljub tožbam ostajamo vedno pri istem.

Teh nekaj primercev sem izrezal iz tujih časopisov, da bi opozoril na to, kaj pišejo drugi. Morda bi

(Dalje na 3. str. platnic)

Posamezna številka Mladike stane 200 lir, po pošti 220 lir. Celoletna naročnina (10 številok) 2000 (2200) lir. Naročnina za ves letnik v Jugoslaviji 45 Ndin, v Ameriki stane 5,5 dol. Naročnina za ves letnik v Avstraliji 4 funte.

OB SPOMINU NA PREŠERNA

France Gorše: Prešeren (kamen)

Od osmega februarja dalje se vrste povsod, kjer živimo Slovenci, proslave našega pesnika Franceta Prešerna. Gotovo bodo trajale ves mesec. Dan obletnice pesnikove smrti je tako postal spomin na tisto veliko duhovno dediščino, ki smo jo prejeli od Prešerna. Postal je naš kulturni in narodni praznik.

Ko govorimo o življenju in delu našega pesnika, primerjamo vsako leto znova svoj narodni in kulturni položaj z njegovim, pa naj bivamo kjer koli. In zmeraj znova lahko črpamo moči in tolažbe in ljubezni do narodne svojskosti in življenja — tudi mi na tem prostoru.

Ljudstvo, ki je bilo neuko in neprebujeno, je Prešeren zbudil s svojo živo, umetniško dovršeno, miselno globoko pesmijo. Krog rojakov, ki je v njegovem času razumel to poezijo, je bil majhen, toda razširil se je in dozorrel tako zelo, da danes v urah samote in morda oddaljenosti od doma, jemlje vedno več Slovencev iz skrinjice, kjer imajo najbolj skrbno čuvane stvari, knjižico poezij Franceta Prešerna in jih prebira.

Iz tehničnega ropota današnjega časa vabi znova Prešeren naše ljudstvo nazaj h knjigi, tej čudoviti zakladnici duhovnih vrednot in lepote. Vabi, da prisluhnemo v urah oddiha in počitka lepi in dobri misli, ki nam jo pripoveduje pisatelj in pesnik v materini besedi, da bomo začutili njen zven in njeno blagoglasnost. Vabi nas, da se odtrgamo od prevelike zavzetosti za televizijo in film in se vrnemo h knjigi, temu, kar je najbolj naše in najbolj intimno, da ne bomo izgubili občutka za našo svojskost in da nam ne bo ugasnila ljubezen do naših izročil.

S Prešernom utrjujemo vero v narodno samobitnost. Kakor je on odklonil poizkuse spajanja slovenskega jezika z južnoslovanskimi in to v mnogo težjih razmerah, tako ne bi smela končati nobena Prešernova proslava v današnjih dneh brez potrditve te vere v slovenstvo.

S proslavo Prešerna proslavljamo svoj materni jezik. Tudi v italijanskem prevodu zveni Prešernova pesem izredno lepo; italijanska kulturna javnost je že davno odmerila Prešernu mesto v izboru velikih besednih umetnikov iz svetovne književnosti. Zato ni nobenega razloga, da toliko naših rojakov v različnih javnih državnih in poldržavnih uradih skriva, da je njih materni jezik isti kot Prešernov. Ni se treba sramovati, saj je Prešeren poveljčal našo govornico v svojih pesmih in jih dvignil na evropsko kulturno raven. Nesmiselno se je skrivati, ker naši italijanski sodržavljeni vedo za njih pokolenje in vabijo, naj vendar priznajo in izpovedo, da je njih materni jezik slovenski, ker bodo lahko opravljali delo, za katero jih usposablja prav poznanje slovenščine. Pravijo, da so našli malo tako »pogumnih«
uradnikov, čeprav vedo zanje.

S poglobljeno ljubeznijo do materinega jezika in do naše knjige in z utrjeno vero v našo samobitnost pozdravljamo vse rojake ob Prešernu.

PREŠEREN KOT ODVETNIK

O Prešernu kot pesniku, umetniku in človeku je bilo že veliko napisanega in so o tem mnogi podrobno razpravljali. Ne bi pa mogli tega reči, kar zadeva njegov poklic oziroma delo.

Letos poleti sem si ogledal v Kranju njegovo odvetniško pisarno. Pred kratkim so jo preuredili, to se pravi uredili vse stvari tako kot so bile takrat, ko je on tam živel, delal, sprejemal stranke itd, in je zdaj postala nadvse zanimiv muzej. Zavzet sem obstal: to je bila njegova odvetniška pisarna; tu je on živel in delal. Na pisalni mizi vidim vrsto rokopisov, nekaj vlog na sodišče, več kateksov. V sosednjem prostoru je bila čakalnica: tu so klienti čakali, da pridejo na vrsto. Zraven teh dveh sob pa je bila njegova spalnica, kuhinja, itd. Skratka: precej lepo in veliko stanovanje. Torej v tej hiši na Mestnem trgu šte. 181 je odvetnikoval naš Pesnik.

PREŠERNOVA MATI NOČE SLISATI, DA BI SE SIN POSVETIL ODVETNIŠTVU!

O Prešernu kot odvetniku se je težko točno in dokončno izreči: eni pravijo, da je bil odličen odvetnik, saj ni nikdar nobene pravde izgubil, drugi trdijo obratno: da ni bil bogve kaj kot odvetnik in da zato tudi ni imel vloži denarja. Resnica bo nekje v sredi. Ko je Prešeren končal študije, je začel misliti na advokaturu kljub nasprotovanju svojih domačih in morda bolj iz želje po neodvisnosti. Po želji svoje matere, ki ni hotela slišati, da bi se sin posvetil odvetništvu (baje jo je skrbela takratna družba, v kateri bi se sin znašel), je izbral na pol državno službo: začel je prakticirati pri sodišču. Na samostojno advokaturu seveda ni pozabil. «V finančni prokuraturi, kamor se je zatekel, da vsaj na videz ustreže materi, ker mu je tamkajšnja praksa še vedno odpirala vrata do samostojne advokature, je delal pridno in dobro», tako piše Anton Slodnjak (Prešernovo življenje, Ljubljana). To »neutrudno in juridično odlično delo pa je bilo izraz njegove nature in globokega pojmovanja prava in dolžnosti«. Leta 1932, ko je imel

dovolj prakse za sodniški in odvetniški izpit, se je napotil v Celovec, da opravi izpit pri tamkajšnjem apelacijskem in kriminalnem višjem sodišču za Notranjo Avstrijo. Zgodilo pa se je — iz raznih razlogov — da je bil imenovan za odvetnika v Kranju šele v 46. letu svoje starosti, to je približno dve leti in pol pred smrtjo.

KAKŠEN JE BIL PREŠEREN KOT JURIST?

Iz njegovih poezij lahko zanesljivo sklepamo, da je bil v njem zelo razvit čut za pravico in resnico in da je rad pomagal, kjer je mogel, posebno revežem in manj premožnim. Legenda gre o njem, da ni nikdar nobene pravde izgubil: to je zelo možno, ker je pač stranki točno in dobro svetoval in ji odsvetoval vnaprej zgubljene pravde.

Dokler ni Prešeren odprl svoje pisarne v Kranju, je imel več ali manj uradniško plačo; od takrat dalje pa je živel od svojega odvetniškega zaslužka. V začetku je najbrž napravil nekaj dolgogov, da je lahko odprl pisarno. Kot edini odvetnik v Kranju pa je kmalu imel dovolj klientele in tudi stalen dohodek od svojega poklica (dr. Joahin Ražem, Pravniki, letnik XVI-1961). Tu je pravzaprav prvič v svojem življenju prišel v bolj mirne finančne vode, saj je bil Kranj takrat precej bogato mesto, bil je močno trgovsko in obrtniško središče, skratka: denar je precej krožil, kar se je najbrž poznalo tudi pri Prešernovem zaslužku.

O Prešernovih odvetniških dohodkih ne bomo nikoli zvedeli kaj točnejšega, nekaj pa se da sklepati iz njegovega zapuščinskega spisa (okrajnega sodišča v Kranju), ki se nam je ohranil in ki ga je leta 1904 objavil Avgust Žigon v letnem poročilu državne gimnazije v Kranju.

PREŠERNOV ODVETNIŠKI ZASLUŽEK

Za odvetniško delo je bila seveda predpisana določena tarifa, katere se je moral držati tudi Prešeren. Kajpada je kljub temu računal ubožnejšim klientom manj ali pa skoraj nič; to je

bil — in je še danes — običaj, ki se ga odvetniki skoraj povsod držijo. Žigon piše v omenjeni razpravi, da nam izpisek iz strokovniške knjige, ki je v imenovanem zapuščinskem spisu, odkriva drugo stran o Prešernu in sicer da »Prešeren ni bil kožederec, kakor danes marsikateri advokat... Po 20, po 40, po 48 krajcarjev nahajamo, da je zaračunal stranki za svoje delo. Res da ni moglo biti dotično delo bogve kako veliko, a že mal posvet bi bil danes često drugačne cene«. Dejansko pa je Prešeren opravil mnogo dela za stonj; kjer ni bil kakšen dober organizator in pedantnej pri svojem delu, najbrž tudi marsikakšnega dohodka sploh ni vpisal v računске knjige. V dveh letih odvetništva seveda ni mogel obogateti, saj je to čas, ko pisarna šele lahko »steče«, zato bo kar štržalo, kar je sam o sebi zapel: »pevcu vedno sreča laže, on živi, umrje brez d'narja«. To je posebno takrat začutil, ko ga je začela napadati bolezen. Usojeno mu je pač bilo, da ne bo svojim dedičem zapustil bogastva, čeprav se je rad pošalil, da »cel dan iz pravn koval bo rumenjake«.

Po omenjenem izvlečku iz stroškovniške knjige — piše dr. Ražem v Pravniku — se da sklepati, da je Prešeren prejel ves čas svojega odvetniškega delovanja v Kranju okrog 3150 gld.; ta znesek pa sestavlja zaslužek z vsemi izdatki in režijskimi stroški pisarne. Ker pa je Prešeren dejansko opravljal svoj odvetniški poklic 26 mesecev, je torej prejel mesečno kosmatih 121 gld. Ta kosmati znesek pa sicer tudi ustreza in je primeren za čas, kraj in osebe. Od tega zneska, zaključuje dr. Ražem, moramo odbiti vse izdatke za režijo pisarne, če hočemo dobiti čisti zaslužek. V režijo pa spada najemnina za pisarniške prostore, plače uslužbencev in postrežnice

ter izdatki za papir in pisarniške potrebščine (iz zapuščinskega spisa je razvidno, da je Prešeren plačeval za pisarniške prostore na Mestnem trgu 181, kjer je stanoval s svojo sestro Katjo, letno okrog 50 gld. Poleg tega je imel še dva uslužbenca v svoji pisarni (potrebna sta bila predvsem zato, ker je bilo treba pisati vse spise in vloge na roko). Iz vsega tega moramo sklepati, da je Prešeren mogel dobro (a ne razkošno) živeti vsaj dotlej, dokler ga bolezen ni priklenila na posteljo. Takrat je moral najbrž potrošiti vse od svojih prihrankov, do zadnjega goldinarja, saj je bila bolezen dolga in težka. Zato je zagrenjen napisal v svoj testament (z dne 6. II. 1849): »Premoženja nimam nobenega, če pa bi vendar kaj ostalo, potem naj dedujeta...«. Upal je, da bo vsaj kakšen prihranjen goldinar še ostal, a ni bilo tako: bolezen mu je pobrala vse. Le Ana Jelovškova je po njegovi smrti prejela od založnika Blasnika za Poezije še 130 gld. In to je bilo vse njegovo premoženje, če seveda izvajamo knjige, pohištvo itd.

Iz vsega tega lahko napravimo tele zaključke: Prešeren je bil dober jurist in odvetnik: Skoraj vse življenje pa se je boril s finančnimi težavami, ker je šele v svojem 46. letu prišel do večjega zaslužka. Ko mu je pisarna lepo »stekla« in je začel dobro služiti, plačevati dolgove, svoje uslužbenca itd., pa je zbolel in kmalu nato umrl. Svojim neposrednim dedičem ni zapustil materialnega bogastva, svojim posrednim dedičem, svojim potomcem pa je zapustil neizmerno bogato dediščino, iz katere bo naš narod vselej črpal sokove, nasvete, bodrila. Kajti Prešeren ni bil samo odvetnik, ni bil samo pesnik, on je bil in je naš narodni voditelj, naš Mojzes, naš doslej največji umetnik.

SLAVKO

Jutranja misel

Žvižg siren
prešinja sanjave obraze,
izza nemih sten
planile so sence v jutrnje mraze.

Vrtinči jih gromko vrvenje
spočitih strojev:
ko panji rojev
oznanjajo svoje življenje.

Žvižg siren
zbudil je srca sanjava,
premlada, nezdrava,
razblinil njih bajni je sen:

razkošno veslanje sijočih pramenov
čez njive ogromne, pojoče
in žito šumeče, rastoče
v poljubu poletnih plamenov.

Žvižg siren vnebovpijočih
razgalil ko veter je mlada življenja,
zagrenil je sladka hrepenenja
s solzami jokajočih.

Vest mirna - moč neizmerna

... vera, pa naj bo ta
ali ona,
pomaga človeku
na pravo pot.

Saj ne gre tu za strah
pred Bogom,
temveč zato, da vemo,
kaj se sklada s častjo
in vestjo.

Kako dobri bi
postali ljudje,
ko bi zvečer,
preden bi legli,
priklicali v spomin
vse dogodke dneva
in preudarili,
kaj so napravili
prav in kaj narobe.

Nehote
bi se skušali poboljšati
in najbrž bi
čez čas tudi uspeli.

To skromno sredstvo
je vsem pri roki,
ne stane nič,
je pa silno koristno.

Vest mirna -
moč neizmerna!

Kdor tega ne ve,
naj poskusi
in se prepriča.

Ana FRANK

Dnevnik, 219 str.

STANKO JANEŽIČ

NAŠA ZEMLJA

(IZ ZBIRKE TRŽAŠKI OBRAZI)

»Vsaj enkrat na teden bi res lahko v miru pokosili. Saj pravim: to ni več življenje. Vsak teka v svojo smer. Le kam se vam vedno mudi?«

Postavila je potico na mizo, vsa potna od poletne gorkote, kuhinjske sopare in nenehnega vrtenja. Pripravila je boljše kosilo. Samo da bi jih zažlovoljila, povezala in obdržala doma kakor некоč. Pa ne in ne. Ko da ne vidijo njenega truda in skrbi in ljubezni.

»Eh, mama, tujti ti si bila nekdam mlada. Ne bodi sitna.«

Morda se je česala pred ogledalom, lepa in koketna, in si popravljala šminko.

Tudi Boris je potegnil s sestro. S kosom potice v roki in ustih je hodil po kuhinji in momljajoče metal pred mater:

»Kaj pa čemo doma? Vsak dan delaj in delaj. Vsaj nedeljo moramo izrabiti.«

»Ko da bi bil ves teden doma,« je žalostno odvrnila še ne stara mati. »Samo spiš pod domačo streho, pa še to prav malo. Ponočnjak. Zmeraj si na cesti ali kaj jaz vem kje. Še ubil se boš s tistim svojim vozilom.«

»Nekdaj je bilo vse drugače,« se je z nizkim basom oglasil izza mize stari oče Lovro Prašelj. »Ljubili smo dom in domačo zemljo.«

»Kar ljubite še naprej to vašo zemljo. Zraven pa beraško stradajte. Če ne bi bilo tovarn, bi se morali izseliti. Ali pa bi pomrli od lakote.«

»Ne zaganjaj se v zemljo, fant,« je posegel v razgovor hišni gospodar Jože in odmaknil prazno kupico pred seboj na mizi. »Morda boš še kdaj jokal za njo. Nisem vam povedal. Poglejte.« Povlekel je list papirja iz notranjega žepa poletnega suknjiča na obešalniku za sabo. »Vso noč nisem spal zaradi tega papirja. Zemljo nam jemljejo. Razlaščena je. Vsa, kar je pred hišo in onstran ceste.«

Stari oče Lovro je hipoma vstal, da se je stresla s posodo obložena miza, in vzburjeno kričal: »Kaj praviš? Razlaščena? Moga zemlja? Naša zemlja? Ne. Ne. To ni mogoče.«

»Mogoče je in je res. Tu je listina.«

»Pa je ne dam,« se je vse bolj zavzemal starec. »Ne bodo je imeli, ne, nikoli. S temi svojimi rokami sem pobiral kamenje iz nje in kopal, kot so to delali moj oče in ded in praded. Jedli smo in bili zdravi in dobre volje. Bog je blagoslavljal naš trud. Kaj hočemo brez zemlje! Ne, ne bodo je imeli. Kdo je, ki ste za roke po njej?«

»Industrijsko pristanišče,« je jedko odvrnil gospodar. »Za naftovod jim bo in nove tovarne bodo zidali. Jutri bo vsa dolina polna tovarn.«

»Prav imajo,« je prepričano udaril Boris. »Tovarne so naše življenje. Prinašajo nam denar in svobodo in veselje. In nafta je tekoče zlato. Čim bliže bo tekla, tem bolje za nas.«

»Prodanec!« je bruhnilo iz starega. »Čisto so te že pokvarili. Smrdljivi tovarniški zrak vdihavaš, zato ne poznaš več zdravega vonja zemlje.«

Tedaj se je izpred ogledala obrnilo dekle in neljubeznivo vrglo dedu v obraz: »Oče, vi ste stari in ne razumete našega časa.«

Starca je podžgalo, da je zabliskal s sivimi očmi.

»Da, tudi tebe so ujeli. Le kaj ti je bilo treba v mesto? Ali misliš, da si gospodična, če si vajenka v dušljivi botegi in če po tuje žlobudraš? Nisem se zaman bal zate: tujcu si se obesila za vrat. Le kako boš učila svoje otroke moliti?«

»Kaj vas briga,« je siknila mladenka. »Ne vtikajte se v moje zadeve. Saj še moj oče niste.«

»Nisem. Pa sem tvoj ded. In dobro ti hočem.«

Sedel je kot podsekan.

Gospodinja Vanca je pogledala tasta, nato hčer ter pomirjujoče rekla: »Da, Modra. Stari oče te ima rad. Pa tudi drugi ne maramo tistega tvojega južnjaka.«

»Pustite jo,« se je pred mater ustopil Boris. »Svobodna je. Naj si izbere, kogar si hoče.«

»Že prav, fant,« je tedaj zagovoril gospodar. »Toda tudi oče ima tukaj besedo. Zakaj pa se tisti človek nikdar ne prikaže na našem pragu, če ima poštene namene? Ne zaupam mu.«

»Ko ga pa vsi gledate po strani kot zločinca,« je zavpilo dekle.

»Saj to tudi je,« je pograbil ded. »Kaj mu je treba vdirati v naše gnezdo. Še jokala boš.«

»Pa bom.«

Ta hip se je iz svojega kota oglasil najmlajši pri hiši, Pavle, ki je pravkar natihoma pometel z vso potico, kar je je bilo na mizi.

»Jaz sem jo zadnjikrat videl jokati. Tamle za vrtom.«

»Ti molči, otrok,« je vzkripela Modra.

Fantič pa se ni dal ugnati.

»Tisti njen fant je mahal z rokami in nekaj na vso moč do-povedoval, ona pa je tiščala robec na oči in bila povešena kot vrba žalujka ob našem vošnjaku.«

»Tako? Ali se je že kaj zgodilo?« se je grozeče obrnil oče proti hčeri.

Preprosto, vendar prijazno in komaj nedavno pobeljeno kmečko kuhinjo je zajel trenutek presunljivega molka. Z vrta pred hišo je bilo slišati enolično pesem škržatov.

»Molčiš?« je rezko dahnila mati. »To nekaj pomeni.«

Dekle ni več vzdržala. Hipoma je bruhnila v jok.

»Ah, kaj mi mar. Da, zgodilo se je.« Vse bolj je vpila. »Zgodilo se je. To imate. Vedite vsi, ves svet naj ve, da se je zgodilo.«

In je zbežala v sobo.

Tišino je prebil ded s svojo temno besedo: »Mislim sem, da bo kaj takega.«

»Edina hči je,« je skoro šepetaje govoril oče. »Ne smemo je zavreči.«

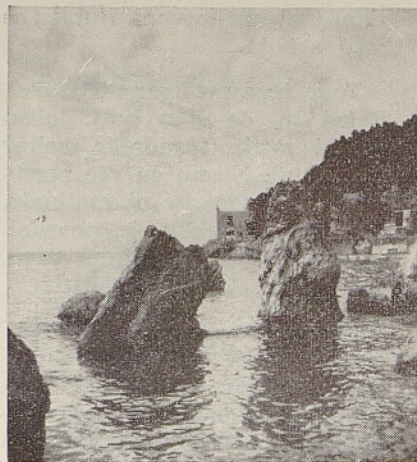
»Onečastila je naše ime,« je vztrajal ded.

»Kaj boš storil? Tvoja hči je,« se je k možu obrnila hišna gospodinja.

»Kakor tvoja.«

Tedaj se je prikazala iz sobe, s plaščem in torbico v rokah.

»Zdaj grem,« je odločno izjavila. »Ne boste me več videli.«

KRISTJANI ZADNJI

Prisostvoval sem italijanski sv. maši v neki tržaški cerkvi. Maša je bila opoldne in sledilo ji je precej ljudi. Ne hodim rad k tako poznim mašam, ker so nekam čudno hladne in vtis imam, da vsaj polovica ljudi prihaja v cerkev res samo zaradi »nedeljske dolžnosti«. Mogoče se motim, a tak je moj vtis. Tistega dne pa nisem mogel drugače. Šel sem k opoldanski maši. Cerkev v mestnem centru je bila polna vernikov najrazličnejših slojev. Tisto nedeljo je duhovnik pridigal o ljubezni.

»Ljubiti se moramo med seboj,« je opozarjal. »Ljubiti moramo svojega bližnjega. Ljubiti moramo vse ljudi. Ne samo Avstralce in Američane, ki so daleč. Ne. Ljudi, ki so nam veliko bliže, moramo ljubiti.« Pripravljaj je tako nekaj časa svoje poslušalce in pritegoval njihovo pozornost in mojo, da bi nam končno le povedal, kako se moramo ljubiti. Postal sem pozoren in sem poslušal. Ker je prej omenil Avstralce in Američane, ki so tako daleč, sem upravičeno pričakoval, da bo zdaj omenil narod, ki je tržaškim Italijanom veliko bliže, tako rekoč pred nosom. Pričakoval sem, da bo izrekel besede, ki jih v Trstu nisem še nikoli slišal od italijanske strani ne s prižnice ne privatno. Pričakoval sem, da bo rekel:

»Italijani in Slovenci, ljubite se med seboj!«

Toda tega pridigar ni izrekel. Rekel je, da smo bolj dolžni ljubiti svoje sorodnike kakor tuje ljudi. Nisem ga več poslušal, vse drugo me ni zanimalo. Kaj bi mi lahko še povedal, potem ko je pozabil na prvo, kar je bil dolžan povedati!

Namesto katoliških duhovnikov pridigajo o ljubezni marksisti. Ne govore o ljubezni, a govore o fratelanci. Tako v Trstu, tako v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini. Glavno vlogo zblíževanja med tu živečima narodoma imajo tako oni. Nič čudnega, če je včasih tako težko biti v Trstu kristjan.

Ko

* * *

Glede pisma v zadnji številki Mladike z naslovom **SS. MESSE** smo dobili tole pojasnilo:

Table je postavil **ENTE PROVINCIALE DEL TURISMO**. Žal se do sedaj ni zmenil, vsaj tako kaže, noben politik, čeprav so jih postavili delavci Provincie.

Kot kaže, ima Turistična ustanova še manj smisla za dvojezičnost kot druge ustanove, čeprav ni tako početje prav nič v duhu turizma.

SLAVKO

Spoznanje

Zastrt v kopreno mraka
odšel si v noč:

ledeno
kopreno
noč.

In sin te kliče
v obupnih krikih,
v jokavih vikih
te kliče sin
in ti ne slišiš,
molčiš.

»Modra,« je hlipnila mati. »Ostani. Tvoja mati te prosi.« In je s svojim širokim telesom zaslonila vežne duri.

Izza mize je vstal tudi oče in stopil pred hčer.

»Kar je bilo, je bilo. Poročila se bosta in morda boš srečna.« V dekletu se je nekaj zganilo.

»In če me ne bo maral?« je drhteče dahnila.

»Naša si,« je trdneje poprijel oče. »Naš dom je tudi tvoj dom. Še imamo streho nad glavo. Dovolj je široka za vse.«

Približala se je očetu in nežno izpovedala: »Ata. Dober si.« In se mu je vrgla v objem.

Prvi se je oglasil ded Lovro:

»Mlada si, punca. Kdo bi ti zameril. Sicer pa je kriv on. Le naj mi pride v roke, hu!«

»Z njim bom jaz opravil,« je pribil Boris.

»Prav,« je pristal brat. »A če me potrebuješ, veš, kje me do-

»Prav,« je pristal brat. »A če me potrebuješ, veš kje me dobiš. V takih stvareh držimo skupaj.«

»Vedno bi morali držati skupaj,« je povzel gospodar Jože Prašelj. »Posebno, če gre za naše pravice.«

»To je beseda: za naše pravice,« je pribijal ded.

»Kaj je pravzaprav s tisto razlastitvijo?« je napol sproščeno in hvaležno vprašala žena. »Ali nam bodo vzeli tudi hišo?«

»Zaenkrat ne. Listina vsaj nič ne govori o tem.«

»Čuj, Jože,« se je zopet oglasil ded Lovro, »trezen si in pameten od svoje mladosti. Zmerom sem imel zaupanje v tebe. Povej, ali res ni mogoče ničesar ukreniti? Zemlje vendar kar tako ne smejo vzeti, brez privoljenja gospodarja.«

»Oni se požvižgajo na gospodarja,« je menil Boris.

Tedaj se je vnovič iznenada vtaknil v pogovor najmlajši Prašelj, Pavel.

»In če bi se uprli?« je butnilo iz njega. »Ne le eden, vsi skupaj. To bi vendar nekaj zaleglo.«

»Glej ga, fanta,« je navdušeno pograbil Lovro. »Ta je pa moje krvi.«

»Ne vem, če bi kaj dosegli,« je modroval gospodar. »Sicer so pa mnogi že klonili, kolikor vem. Sami zase in na tiho. Zadovoljni so, da se znebijo zemlje in davkov in da dobijo nekaj bornih beličev.«

»Da bi jih —« je skoro ušlo dedu.

»Meni sicer ni mnogo do te zemlje,« je povzel besedo Boris. »Premalo je donosna. Toda če vam je vsem tako draga, sem pripravljen iti v boj tudi jaz.«

»Tako se govori, Boris,« je veselo odobril stari oče. »Oprostite. Preveč sem te obsojal.«

»Toda kaj naj storimo?« je resno vprašal gospodar.

»Zberimo se,« je že skoraj vneto odgovarjal sin. »Povprašajmo tiste, ki poznajo zakone in določbe. Potem se pa pritožimo na višjo oblast.«

»Da,« je zavpil Pavle. »Do Rima je treba iti in še naprej, do Združenih narodov.«

»Tudi jaz bom pomagala,« je odločno spregovorila Modra. »Nagovorila bom za stvar druga dekleta.«

Takoj za hčerjo je zastavila besedo še mati.

»Da. Tudi ženske bomo pomagale. Kje bomo pa sadile solato in radič in zelje in krompir, če ne bo zemlje? In kaj bomo skuhale? Samo tisto suho pašto in stare konzerve brez okusa? Bog se nas usmili. Saj bomo pomrli od vseh teh škattel in škarnic-ljev in Bog si ga vedi česa.«

»Zemlja pomeñi zdravje in življenje. Vedno sem to zagovarjal,« je dejal gospodar.

Ded Lovro Prašelj ni mogel več vzdržati. Vstal je in spregovoril, ko da je na javnem shodu.

Predpomlad

Moje ogromne oči
gore v predpomlad,
srce polno nad
sluti iz zimskih noči.
Življenje se veča,
mi v srcu že polje,
zamrzlo okolje
se taja ko sveča.

Duša prežeta
s slo po življenju
vse si obeta,
ko njiva v žehtenju.

»Dragi moji! Nikdar vas nisem bil tako vesel kakor danes,
ta hip. Vsakega posebej in vseh skupaj. Vidim, da smo eno.
Dokler bomo to ostali, nas ne bo nihče strl.

Star sem in kmalu se bom moral posloviti. Toda zemlje ne
bom izdal. Bil se bom zanjo do zadnjega. Dve stvari sem poleg
vere vse življenje najvarneje pestoval: zemljo in jezik mojih
dedov. Trd je bil včasih boj, toda vztrajal sem. In bom vztrajal
do konca.

Dragi moji! Kakor sem star, nosil bom zastavo v boju za
naše svete pravice. Svoje zemlje ne damo!»

»Ne damo je!« so ga navdušeno prekinili poslušavci. »Ne,
ne damo je!«

»Naša zemlja mora ostati naša!« je razvneto vpil starec.

»Naša. Da. Naša.«

»Danes, jutri in vselej.«

»Danes, jutri in vselej,« so glasno ponovili vsi za dedom.
Kot nikoli so vsi začutili, da so strnjeni, močni, srečni.

Spomini

Po shojenem bregu
trudne trte spe
in po svežem snegu,
ko po belem listu,
prepredeno trtje
z nejasno senco
riše skrhane spomine
preminulih dni.

Morda še danes
bo vstopil kmet
med svoje brajde
in s hitrim striženjem
bo brisal sence
prepredenih spominov
in plel bo vence
nespečnih nad.

Tako bom vstopil sam
v vinograd svoje duše
in strigel bom spomine,
brisal sence
s svoje borne ruše:
saj zima hitro mine
in prebuja se pomlad
z nakitom svetlih nad.

DRUŽINSKO ZRCALO

I.

Z novim letom bomo skušali vso našo pozornost obrniti na našo tržaško slovensko družino. To ne pomeni, da nas ne zanimajo družine po svetu, prav nasprotno; s tem hočemo le prikazati dinamiko, napake, dobre in slabe strani naše družine, ki jo srečavamo vsak dan, tudi na cesti.

Mnogi jo kritizirajo, mnogi ji očitajo moralno, narodno versko... mlačnost, neodgovornost, nepripravljenost, in podobno. Najbrž, to bomo šele videli, je v teh opazkah zrno resnice; brez dvoma, samo da to velja za družine po vsem svetu. To pomeni, da je tudi naša družina pod pritiskom in vplivom splošnega svetovnega dogajanja. To pa je že obenem dokaz njene dovzetnosti, vzgoljivosti, kar nas navdaja z optimizmom. Nenormalno bi bilo, ko bi naša družina ostala izven svetovnega dogajanja; v tem primeru bi to pomenilo, da je v njej nekaj stereotipnega, zakorenelega, neka usedlina, ki ovira razvoj v razne smeri. Kajti vse, kar je živo in zdravo, se razvija, bojuje, dela, ter se s tem oplaja, bogati ter producira. Težko je sistematično preučevati družino; sredstva, s katerimi danes znanost razpolaga, so zelo skromna, so na začetku razvoja. Zato je tudi preučevanje družine ter poznavanje njene globlje dinamike, narave, nalog večkrat protislovno, vse presplošno. Naj to prikažemo samo na navadnem primeru: pravimo, da je družina osnovna celica vsake družbe. S tem se vsi nekako strinjajo. Toda kakšen pa je odnos družbe in kje naloga družine, kdo pa je važnejši pri vzgoji otrok: družina ali družba; ali družba lahko posega v družinsko življenje; koliko pa mora družba upoštevati voljo družine in tako dalje. Stvari se komplicirajo, v naši družbi so stvari zelo nejasne, nepoznane in velikokrat ignorirane, in vendar naša družina ni doživela nikakih revolucij ali velikih socialnih prevratov! Kljub temu je toliko nejasnega in toliko nesoglasij. Primanjkuje nam sredstev, metod, vse preveč smo zanemarjali družino, njeno preučevanje. Zato pa smo na tem področju taki neznanci. Pa ne samo mi. Šele prav v zadnjem času začenjajo znanstveniki misliti na preučevanje družin. Zakaj? Ugotovili so namreč, da je tu zarodek človekove osebnosti, njegovega zdravja, pa tudi njegove bolezni, asocialnosti, moralnosti, poštenosti in podobno. Še več: vsako uspešno zdravljenje mora sloneti na zdravi družini. To pa pomeni, da je vsako preprečevanje bolezni (mislimo

predvsem na duševne bolezni), kakor vsako trajno zdravljenje brez upoštevanja narave družine podobno zidanju hiše na pesku! Zato je in ostane družina steber vsake družbe. Zdravje te družbe pa zavisi od vrste in narave družine, na kateri družba sloni. Odtod današnje zanimanje za družino.

Kaj pa je ta družina? Izmed vseh podob in prisodob kakor tudi opredelb, ki sem jih kdaj slišal, se mi zdi najbolj pametna tista, ki govori o *družini kot živem organizmu*. Vsak organizem rase, dela, se bori za obstanek, ima svoje potrebe in svoje želje, ima svojo notranjo dinamiko, kakor tudi zunanjo obliko; ima pa obenem ta organizem kakor vsi ostali osnovno tendenco po ravnotežju, če hoče v naravi obstajati; brez tega ni življenja. Poglejmo to v družini; če mož odpove, mora žena prevzeti glavno breme nase, in obratno. Zakaj? Ker drugače družina kot družina propade. Zato tudi propadajo družine, ko odpade član, ki je držal celotno stavbo pokoncu. Ali drugi primer: družinski član zboli. Pozornost ostalih članov je povsem obrnjena na bolnika; prejšnje stanje je prenehalo, nastane novo stanje, kjer je vsa pozornost obrnjena drugam, celo naloge družinskih članov se zamenjajo: mož opravi dela, ki jih prej ne bi nikoli, samo zato da je žena pri otroku, ali pa obratno. Zakaj vse to? Da lahko družina nadaljuje svoje življenje, da se lahko ohranja. To pozitivno težnjo dobimo pri naši družini, zato ne moremo govoriti o njeni razkrojni tendenci, čeprav so centrifugalne sile na delu, ki motijo njen harmonični razvoj, njeno notranjo dinamiko, notranje medsebojno življenje, dopolnjevanje (tu je posebno močan razkrojevalni činitelj napačna uporaba televizorja!).

Iz vsega povedanega kakor iz našega opazovanja lahko zaključimo, da naša družina *ne* propada; v sebi ima še veliko zdrave moči, zmanjšala pa se je njena družbena vloga; lahko bi rekli, da ne pozna točno določenih nalog, dolžnosti. Skratka se še ni prilagodila novim razmeram, je nekoliko okostenela. Naši starši vse preveč vzgajajo svoje otroke, kakor so nje vzgajali njihovi starši. Pozabljajo pa na to, da je od tedaj preteklo najmanj 30 let, in da je bila medtem vojna ter ves povojni napredek. Naši družini manjka zavestne vzgoje, kar je posledica pomanjkanja zavesti staršev-vzgojiteljev. Vse preveč se zanašamo na šolo in na družbo.

d. g.

KAKŠEN ODNOS NAJ IMA DRUŽINA DO UMETNOSTI

V pobožičnem in novoletnem času, pa vse dalje smo lahko gledali v naših razstavnih galerijah mnogo slikarskih razstav naših priznanih umetnikov.

Prisluhnili smo radiu in slišali, da prof. Theurschuh razpravlja v svoji zanimivi oddaji tudi o umetnosti, ki zadeva naše družine. Naprosili smo njega in sodelavce pri oddaji, da nam dovolijo posredovati razpravo tudi tistim, ki jih po radiu niso slišali.

THEURSCHUH: Govorili bomo o umetnosti, o tistem najvišjem daru človekovega duha, ki bogati in oplešuje naše življenje ter ustvarja neizmerno bogastvo-kulturo. Posebej pa se bomo zadržali pri umetnosti, ki posredno ali neposredno zadeva naše družine. Prav zato smo povabili strokovnjake o tem vprašanju, in sicer znanega kulturnega delavca in slikarja dr. Roberta Hlavatyja, umetnostnega kritika in slikarja Milka Bambiča ter slikarja in grafika prof. Klavdija Palčiča. Z njimi bi se rad pogovoril o vseh perečih vprašanjih umetnosti.

Najprej bi prosil dr. Hlavatyja, da bi nam povedal nekaj splošnih misli o odnosu človeka do umetnosti.

HLAVATY: Na vaše vprašanje, kaj menim o odnosu človeka do umetnosti, bi rad v okviru kratkega časa povedal takole: Splošno je znano, da je človek od pamtiveka imel prirojeni odnos do pojavnosti, ki ga imenujemo umetnost, da je že pračlovek krasil jame, v katerih je prebival, z liki, vklesanimi v kamen, kar nam pričajo najdbe na Kreti in v Pirenejskem gorovju. Človek je rad poslušal petje in je tudi sam rad pel; postavljal je svoje domove in osrednje kraje naselbin in mest kipe, v katerih je oblikoval bogove sebi podobne, ali velike može, ki naj bi pričali o njih velikih delih tudi potomcem. Spomnimo se le na kiparstvo v Perziji in na helenistično kulturo v Grčiji. Dnevno časopisje pa je pred kratkim poročalo o odkritju naselbine pračloveka v Srbiji, v kateri so našli kipe človeških podob in druge pomembne umetnine, ki so menda najstarejši dokumenti dejavnosti človeka-umetnika. Že pračlovek je torej ustvarjal slike in kipe ljudi, božanstev in živali zató, da jih

trajno ubrani in da bodo v okras zasebnemu in skupinskemu bivališču. Človek je vselej čutil potrebo, da upodobi za svoj čas in za bodoče čase v sliki ali kipu pokrajine, znamenite dogodke, bogove in osebnosti z namenom, da ohrani svoj dom. Ta namen imajo tudi danes umetniški produkti, slike in kipi, z razliko od starih časov, da je civilizacijski in kulturni razvoj človeštva uporabnost umetnosti zelo posplošil. Saj imamo celo zakone, ki določajo določeno vsoto za okras javnih stavb.

Dr. Hlavaty, povedali ste nekaj splošnih misli o nastanku umetnosti in o umetnosti na splošno. Zdaj pa bi radi slišali nekaj o tem, kakšne odnose naj bi imela družina do umetnosti v okviru doma?

HLAVATY: Morda je res važno, če smo že pri tej temi, da nekoliko o tem razmišljamo in se pogovorimo. Gre za uporabnost umetnosti oziroma umetniških produktov kot predmetov, da z njimi okrasimo svoj dom ali da se v krogu družine ali skupnosti ohrani lik neke osebe, določene pokrajine, npr. rojstni kraj ali kak dogodek, kot so zgodovinski dogodki, kot okras in kot dokument za znanost.

To pa najbrže ni edini namen, kajne gospod doktor.

HLAVATY: Ne, to prav gotovo ni edini namen umetniških ustvaritev. Drugi enako važen namen je stalni duhovni užitek, ki nam ga posreduje slika, kip, glasba ali tiskani književni produkt v našem domu, posebno tedaj ko ga je človek zaradi nekega posebnega duševnega razpoloženja potreben. — Tretji dejavnik, ki vpliva na odnos človeka ali skupine ljudi do umetnosti, lahko ločimo po različnem nagnjenju, ki ga ima človek do te ali one vrste umetnosti: slikarstvu, kiparstvu, glasbi in književnosti, in pa na potrebo človeka po njega kulturni in intelektualni ravni v odnosu do umetnosti in njenih produktov.

Povejte nam, gospod doktor, s kakšnim nagibom pa krasí človek svoj dom z umetninami?

HLAVATY: Zdi se mi, da v glavnem krasi svoje domove z umetninami dvoje vrste ljudi: eni iz iskrenega, srčnega in skoro bi dejal, čustvenega odnosa do umetnine, drugi pa iz manj čustvenega, pa bolj komercialnega vzroka. Sodim, da obojni delajo prav: prvi zato, ker morda za ceno žrtve krasijo svoj dom iz ljubezni do slike in zato tudi stalno v njej uživajo, drugi pa, ker z nakupom podpirajo umetnost in umetnike. Sicer pa menim, da tudi pri teh ni edini vzrok nakupa umetnine zgolj komercialni, pač pa odnos do vsebine slike, kipa, glasbe ali književnega dela, in pa njih večja ekonomska zmogljivost.

Važno je tudi, kako izbiramo umetnine in kako vrednotimo njihovo umetniško vrednost, kajne?

HLAVATY: Seveda, kar zadeva izbira umetnine po presoji nje kakovostne vrednote, je to zopet, kot sem rekel, intelektualna raven člo-

veka ali družine. Tu ne mislim toliko na splošno, pač pa na poznavanje določene umetnosti in še zlasti likovne. To pa si pridobi človek z obiskovanjem razstav, branjem revij in časnikov in z obiskom predavanj o tej ali oni umetnosti. O tem pa bosta najbrže kaj več spregovorila moja prijateljca.

Prav, se bom pa najprej obrnil na gospoda Bambiča. Vi, ki že leta ocenjujete po radiu dejavnost tržaških likovnikov in ste v svojih oddajah opisali bogastvo italijanskih galerij in razne pojave sodobne umetnosti, nam gotovo lahko nakažete, kako naj likovna umetnost najde pot v naše domove.

BAMBIČ: Najenostavnejše je pač kupovati slike na razstavah. Če pa smo v boljših stikih s slikarji, bomo v njih delavnicah bolj mirno izbirali, kar nam ugaja. To je pa seveda zadeva prirojenega okusa in pridobljene izobrazbe posameznikov, pa tudi družine kot celote. So pa družine, kjer so premožni starši izšli iz skromnih razmer in študirajo njihovi otroci na višjih šolah. V takih primerih bi svetoval,

da se starši posvetujejo z mladim rodом, ker bo pač ta podedoval kupljene slike in jih bo ohranil le, če mu bodo všeč. Je pa še nekaj drugega. Glejte, 19. novembra je bilo 60 let, odkar so slovenski slikarji prvič razstavili svoja dela v Trstu v Narodnem domu, kjer je danes hotel Regina. Razstave so se udeležili tudi vsi naši, danes tako cenjeni impresionisti. Niso pa nič prodali. Naši premožni meščani so še vse preveč koreninili v kmetški tradiciji. Tako niso te kulturne vrednote impresionistov ostale pri nas, kot bi bile lahko.

In kaj menite, kako naj bi se danes ravnali pri nakupu slik naši ljudje?

BAMBIČ: Tam, kjer je dom izključna last mladih, naj kupujejo od dobro obetajočih naših mladih slikarjev. Tako si ceneje in sodobneje okrase dom. Je pa seveda tak nakup kot nekaka loterija. Saj se lahko dogodi, da se z desetletji vrednost takih slik postoteri, če zaslovi njih avtor. Razgledan razumnik zrelih let pa naj kupuje, čeprav dražja dela, zrelejših umetnikov, ker pač s tem izpričuje svojo kulturo. Obenem pa so, če jih pravilno izbere, dobra naložba prihrankov, ker pridobiva prava umetnina na vrednosti. Tako bi npr. pred 15. leti kupili danes preko milijon lir vredne risbe Lojzeta Spacapana v galeriji Scorpione za okrog 30.000 lir eno. Ni se pa tedaj v celem Trstu našel niti en dalekoviden kupec.

Gospod Bambič je omenil mlade slikarje. Zdaj bi pa radi slišali mnenje našega umetnika prof. Palčiča, kaj meni o sodobnem slikarstvu, katerega zastopnik je tudi on.

PALČIČ: Človeška kulturna dediščina je ogromna in sestavljena tudi iz takih del, ki so občeločloveška in veljavna za vse čase, vendar je živa kultura oziroma umetnost predvsem tista, ki je neposreden izraz sedanjega časa, tega, ki ga sami živimo. Čutiti s tem časom, ga skušati razumeti, pomeni živeti zavestno, kar pomeni, živeti na edini način, ki je vreden človeka. Iz tega lahko sledi, da je ta umetnost izraz tega časa, namenjena relativno kratkemu časovnemu loku. Ali naj to pomeni, da je manjvredna? Rekel bi, da ne. Morda celo, da je stališče modernega umetnika bolj pristno človeško, čustveno tesneje povezano z vsem, kar ga obkroža, morda tudi manj ambiciozno, ker hoče biti koristen sopotnik ljudem svojega časa in ne tistih, ki bodo živeli v drugačnih razmerah in ki bodo imeli svoje umetnike.

To seveda ne pomeni, da ne bo naša doba dala nobenih trajnih vrednot na tem področju, neglede na skromnost namenov njenih umetnikov. Vendar tudi, če bi se to moralo zgoditi, je ta naš čas nujna etapa človeške zgodovine in naša kultura živ izraz človeškega pohoda skozi njo; etapa, ki je pomembna in vredna, pa četudi bi z njo dejansko pre-

mostili le minuto. Anahronistična umetnost, umetnost nezavestnega človeka, je v tem pohodu jalova.

Kako naj predmeti te moderne umetnosti najdejo pot v naše stanovanje ne glede na globalne motivacije umetniškega nastajanja?

PALČIČ: To bi se moralo zgoditi na edini način, ki ga je kultura vredna: kot tesnejši in globlji pristop k umetniškemu dejstvu, kot stalno zanimanje za vrednote, ki nam jih ta dejstva posredujejo in kot logičen zaključek tega zanimanja. Kakor zaide na naše knjižne police knjiga ne samo zato, da s svojo lepo opremo krasi naš dom, ampak predvsem, ker je v njej zajeto duhovno bogastvo, ki si ga mislimo prisvojiti, tako bo tudi slika dobila svoje mesto iz istih nagibov. Težave, ki so na prvi videz skoro nepremostljive zaradi novega pojmovanja lepote, zaradi novih nepredvidenih izidov, predlaganih estetik moderne umetnosti, se s stalnim informiranjem postopoma zmanjšujejo in na njihovo mesto stopi neko čudno, nezadržano, skoraj vročično navdušejoče razpoloženje, kakršnega dobro poznajo ljubitelji umetnosti. Umetnost postane nezadržana potreba, ki dopolnjuje življenje. Pristop k moderni umetnosti postane tedaj naraven in umetniško delo dobi svojo naravno in logično pot v naša stanovanja. Ostal bo samo problem izbire, ki bo pač odvisen samo od občutljivosti in okusa posameznika.

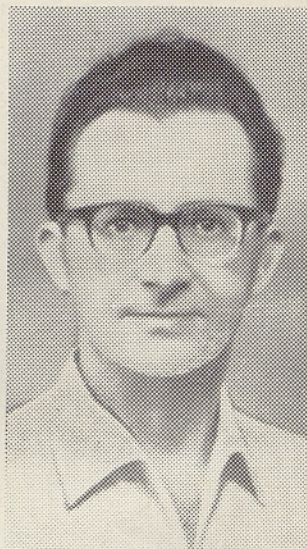
Tole vprašanje se kar samo ponudi iz do sedaj izrečenih besed na račun eksperimentalnega oziroma prehodnega značaja aktualne umetnosti: kako je z investicijami pri naku-

pu modernih umetniških del? Ali je pravilen tak odnos do te umetnosti?

PALČIČ: Kakor gledamo slike starih slikarjev tudi s historičnega vidika, z upoštevanjem razmer tistega časa, v katerem so nastale, tako bo tudi za sodobne umetnike ohranjen tudi v bodoče tisti interes, ki bo, če ne pomnožil, vsaj ohranil materialno vrednost njihovih del. A četudi bi se to ne zgodilo in bi likovno delo izčrpalo v določenem obdobju svojo pomenljivost, bi strošek za to delo ne smel biti objokovan. Morda je bilo njeno poslanstvo skromnejše, a človeku kljub temu polnovredno, ker mu je pomagalo premostiti vsaj del eksistence.

Še nekaj bi vprašal g. Bambiča. Ali bi priporočali pri nakupu slik posvetovanje z izvedencem, kritikom?

BAMBIČ: Na te se obračajo večinoma le zbiratelji, ponajvečkrat iz špekulacije. Ni jim torej toliko do umetnosti, kot do tega, da bi čim bolj varno in koristno naložili denar. Naš človek pa naj sledi resnični potrebi po lepoti. Nespametno bi bilo pač obesiti v sobo sliko, ki nam ne ugaja, in čakati, da zraste njena cena. To ni kulturno in je tudi precejšnje razočaranje, če slika ni pristna, temveč le plod spretno predajne propagande. Končno je tudi umetnina predmet trgovine in kar je lani bilo moderno, je letos zastarelo. Živimo pač v dobi širokega konsuma in postaja tako tudi umetnost konsumna predvsem za bogate ljudi, ki si večkrat v življenju prenavljajo stanovanja. Kdor si pa s trdo prisluženimi prihranki ustvarja življenjski dom, naj ga opremi s primernimi umetninami trajnejše vrednosti. Zaradi tega marsikdo pri tem daje prednost starinam, starim slikam, ocrnelim od časa. Ti pač mislijo, da to, kar je preživelo stoletja, res nekaj velja. Velja pa to le za prave mojstrovine. Pametneje je za take ljudi poiskati med starimi izdelki slovenske domače umetniške obrti: panjske končnice, podobe svetnikov na steklu, rezljane lesene predmete, pohištvo, stole ali že redke najdbe poslikanih skrinj za doto nevesti. To so predmeti znatne kulturne umetniške vrednosti. S pravilnim okusom razmeščeni po kotih, policah in razobešeni po stenah, bodo prav gotovo dali našim domovom tisto umetniško toplino, ki bo sicer preprosta, a zelo topla.

POSLANICA IZ BRD

PESNIKU DR. ALOJZU GRADNIKU

Še gleda Vnebovzeta dol z oltarja,
še gnete množica se krog brjarja,
še toča klesti, niti strel so spete,
čeprav v oblake streljajo rakete.

Še prst je suha, še so tla opočna,
še v delu tu zore dekleta močna,
še — kot nekoč — tu lije znoj po planti
in še odmeva pesem kose v danti.

O, Tvoja brda so! In še so griči
sprejeli Te sred belih češenj v cvetu,
v tem snežnobelem, radostnem zvetu ...

V daljavi še cipresi — nemi priči:
Ne boj se, pesnik, prav sredi Prevala
je tuja govorica že obstala.

1958-1967

Pesem ima nekaj lokalnega kolorita in nekaj dialektičnih oblik (danta = detelja; planta = vrsta v vinogradu; brjar = plesišče), ki jih je že Gradnik uporabil. Te sem rabil namencma, da bi bila v sonetu prisotna Gradnikova dikcija.

SREČANJE V POMLADI

Prišla si skrito, kot v pomladi barve,
prišla si tiho, tiše kot odmev,
prišla si svetla, bolj svetlá od sonca,
prišla si nežno, nežneje kot spev.

Obstala si negibna, kot v večeru
nenadoma se ustavijo oblaki,
ki so zašli na poti po vsemiru.
Zgrešili ritem moji so koraki.

A vame si prišla kot hudourni
pótók, kakor vroč, ognjen gejzir
razlila si se vame, prejšnji mir
si potopila mi v némir burni.

Vodé se niso v meni še umirile,
še vedno k tebi plovejo mi klíci:
O, da bi tvoje róke dotaknile
rumenih se cvetóv forzij! ...

MOJA PESEM TEBI

V spomin bi rad ti pesmico zapisal
o rožah, tratah, nebu in goráh,
mladost opeval bi, junake risal —
vsegá tegá pa me je véndar strah ...

Zato bo temna moja pesem,
njen svet bo noč in bo globina
in kakor raste bolečina,
tako bo rasla moja pesem.

NORČAVA ŽELJA

Zunaj je sonce, zunaj je sonce,
v sobi je mrak.

Zunaj so beli, beli oblaki,
tu pa zatohel, težek je zrak.

Pojdem na sonce, pojdem na sonce
pod modro nebo.

Tam se navžije, sinjine napije
moje oko.

SAMOTA NOČI

Polmesec na nebu. Meglice
zakrivajo ga kot ptice
včasih modro nebo.

Počasi drsijo meglice ...
Kdo čuješ, povej, moje klice? —
O, mesec, zažári svetló!

SMRT

Ponudil smrti sem že svoje dvore,
ponudil pósteljo, mizo in vodo.
Prinesel gostji sem soli in kruha
in še podal bokal sem ji črnine.

Potem razkril sem svoje misli nore,
pred njo položil svoje blodne sanje
in čakal, da ostala sva brez sluha,
da plala kri je le sredi praznine.

Počasi, kakor mraz, ko leze v ude,
se vame vsa, prav vsa je potopila,
da moje so oči osteklenele.

In ko se kakor črv je v me zarila,
me je za svoje bolečine hude
prenesla v mirne, neme dvore bele.

SREČANJE

Kako me peče tvoja roka!

Zbudila si v meni otroka
dni davnih in sivi obup
si v meni prižgala
in nisi pustila obljub ...

O, daj mi roko vsaj v poljub!

SAMA V DEŽJU

Enakomerno pada dež na liste,
enakomerno pada, pada, pada ...

In moje misli so še vedno čiste,
le duša polna hlada, hlada, hlada ...

ALI JE NAŠ KATOLIŠKI TISK RES KATOLIŠKI?

Janez XXIII. je dejal: »Cerkev v obilnejši meri odpira oživljajoče studence nauka, ki razsvetljuje ljudi s Kristusovo lučjo in jim tako pomaga razumeti, kaj v resnici so, kaj je njihovo vzvišeno dostojanstvo in njihov namen.«

Koncil — in po njem vsa prenovljena in pomlajena Cerkev — postavlja v ospredje skrb za razumevanje sveta, za službo svetu, za reševanje sveta.

Kakšno poslanstvo, kakšne zahteve in dolžnosti ima danes katoliški tisk? — Znani protestantski teolog Karel Barth je nekje zapisal, da potrebuje današnji človek sveto pismo in časnik. Časnik ga seznanja s svetom, z dogajanjem v svetu; sveto pismo pa ga uči, kako naj kot kristjan doživlja vse to, kako naj občuti potrebe in zahteve, kako naj jih presoja v luči vere in božjega nauka ali razodetja. — Cerkev ne more danes spolnjevati svojega poslanstva brez tiska, po katerem spoznavamo znamenja časov, se postavljamo v službo bližnjemu in mu skušamo posredovati odrešenje.

Tisk ustvarja javno mnenje in kaže, kako se v konkretnih primerih izvršuje zapoved ljubezni, kako se resnica brani v varstvu ljubezni, kako se izoblikuje gotovost in jasnost v moralnih odločitvah. Za katoliški tisk ni ravno potrebno, da ga izdaja cerkvena oblast ali duhovniki. Važno je, da ga izdajajo strokovnjaki, ki se stalno izpopolnjujejo, poglobljajo v razumevanje časa in njegovih zahtev in odkrito povedo svoje mnenje z edinim namenom, da služijo bratom, ki iščejo pravo pot napredka in odrešenja.

— Katoliški tisk mora zanesti med ljudi svežost in krščanski optimizem. Žal, je koncilski nauk premalo poznan. Kdo naj poskrbi za poznanje razmer, potreb in rešitve, če ne prav razgovor, odkrita debata, jasnost in umerjenost v katoliškem tisku? Kdo naj zavaruje našega človeka pred okuženjem slabega čtiva in ravnanja, če ne prav katoliški tisk?

Ali imamo primorski Slovenci dober katoliški tisk? Kaj mu manjka, da ni vedno katoliški, kakor ga želi in potrebuje pokoncilska doba? Kaj je treba narediti, da bo tisk ustrezal potrebam in zahtevam sedanjega časa, pokoncilske dobe? Le premalo se potrudimo, da bi dali našemu tisku res pečat pravega katoliškega tiska. Le preveč je priložnostnega dela, ne pa načrtnega, cilju ustrezajočega.

Katoliški tisk ni zadeva samo nekaterih izbranih ljudi. Je zadeva vseh, ker spadamo vsi k isti Cerkvi in vsi imamo dolžnost, da skrbimo za njeno pomladitev, da ji damo opore in pomoči pri izvrševanju njenega poslanstva, ki je tudi naše: saj gre za reševanje sveta.

To so težke naloge, ki jih ne bodo rešili samo tisti, ki za katoliški tisk skrbijo in delajo. To je skrb nas vseh.

Berimo radi katoliški tisk. Podpirajmo ga. Zahtevajmo, naj bo res dobro pripravljen in urejan. Sodoben. Napreden v poznanju razmer in iskanju rešitev.

Sodelujte z nasveti in denarno pomočjo. Gre za našo zadevo, ker smo sami Cerkev in za Cerkev živimo, da bi z večjo močjo in veseljem pripevali za mir v svetu in blagor ljudem.

Lojze Skerl

LIRIČNA BARVNA PESEM ROBERTA HLAVATYJA

Ko smo že zaključili prejšnjo številko Mladike, je bila odprta razstava akvarelov slikarja Roberta Hlavatyja. Žal nam je, da nismo mogli tudi mi opozoriti in povabiti naše bravce, naj stopijo tiste dni v Občinsko umetnostno galerijo.

Najlepše je bilo, če je stopil človek v razstavni prostor, ko ga ni nihče motil. Hlavatyjeve slike niso namreč kričeče, ampak nosijo v sebi tisto lirsko tišino, ki preveva vsako resnično lirsko pesem. In to lahko uživaš sam, v miru in v spokojnosti.

Iz Hlavatyjevih umetnin diha domači, tako zelo znani svet, nevsiljivo, skoraj bi rekli boječe. A ves je odet v neko tančico skromnosti in lepote. Nikjer ni čutiti njegovega poudarka.

Kakor je nevsiljiv in prijazen umetnik, tako odsevajo ljubeznivo slike iz razstavnih dvoran. Hlavatyjev življenjski jubilej je vreden te dognane in izčiščene umetnosti.

Umetniku čestita tudi naša revija.

J. P.

KIRURG

CHRISTIAN BARNARD

O profesorju Christianu Neethlingu Barnardu pišejo danes časopisi vsega sveta. Vsi vemo, da je to slaven kirurg, ki je prvi presadil človeško srce iz enega telesa v drugo. Vemo, da ni bogat, da živi od plače, ki jo dobiva kot profesor kirurgije na univerzi v Capetownu. Vozi se od univerze do bolnice Groot Schur Hospital v starem Chevroletu, ki ga je pred več kot desetimi leti kupil v Ameriki iz druge roke. Ima štiri doktorate in še dva »ad honorem«, ki so mu jih prav pred kratkim podelili. Videli smo, da je mož srednjih let — 45 let — visoke, atletske postave in vse prej kot tip znanstvenika. Ne vzbuja prav nikakega strahu ali zadrege, narobe, on sam se nad vse pozorno skloni nad človeka in pazljivo posluša še tako neznatno vprašanje. Če se zameje — in to je pogosto — njegov obraz postane nenavadno mlad, naravnost deški. Njegov smeh je spontan, prisrčen, brez sence ironije ali sarkazma. Tudi se nikoli ne posluži smeha, da bi se rešil zadrege, narobe, če je vprašanje težko, resno, se zresni tudi on. Takrat so žive v njegovem obrazu le oči, ki skušajo prodreti v bistvo vprašanja. Odgovori na vsako vprašanje, tudi na indiskretno. Njegovi odgovori so objektivni, konkretni, kratki. Brez zadrege reče tudi: »Tega ne vem. O tem nimam še izkustev.« Navadno govori v prvi osebi množine »mi,« to je on in njegovi sodelavci. V tem ni nič narejeno ponižnega, tako on-misli. Kdo je pravzaprav ta nenadno tako slavni kirurg?

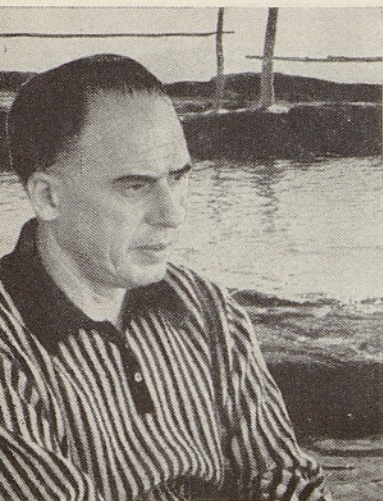
Rodil se je v južni Afriki v vasi Beanfort, blizu Capetowna, kot sin misijonarja Reformira-

ne holandske Cerkve. Bili so zelo revna družina. Z mesečno plačo 21 šterlingov se je moralo preživljati šest ljudi, kajti Chris je imel še tri brate. Vendar pravi: »Moj oče je bil čudovit človek. Stremel je po čim večji duhovnosti in je tudi nas skušal spraviti na to pot.« Do sedemnajstega leta ni vedel kaj so čevlji, ni poznal ne jopiča, ne klobuka, ne slaščic, ne igrač. »In vendar lahko rečem, da smo bili srečni.« Kljub temu se mu denar še danes ne zdi važna stvar. »Važno je, da izpolnim svojo nalogo, da delam nesebično in pogumno in opravljam svojo dolžnost.

Pred dvajsetimi leti je vstopil v bolnišnico, kjer dela še danes. Na istem oddelku, kjer je ležal Washkansky, je spoznal svojo današnjo ženo, Lowtje. L. 1956. je z njo in s svojima dvema otrokoma kot štipendist odšel za dve leti na specializacijo v Ameriko, na kliniko G. H. Wangeusteen v Minnesoto. V deželi, ki je tako različna od njegove domovine, pa ni našel nikakega časa za kakršne koli užitke. Z vso trmo in žilavostjo se je posvečal delu za presaditev organov. L. 1960 je preživel en teden v Rusiji, kjer sta s profesorjem Demikovom prediskutirala obojestransko odkritja.

»Operiral bom še deset let,« pravi »potem bom poučeval.« Mnenja je, da bo zaradi sklepnega revmatizma v rokah moral predčasno nehati z operiranjem. Obljubil je tudi, da bo napisal knjigo. V njej šele bomo mogli spoznati, kakšnega poguma mu je bilo treba, ko je spoznal, da je prišel trenutek, ko naj prične s presajanjem srca pri ljudeh.

L. L.

VELIKA RAZSTAVA AK. SLIKARJA LOJZETA SPACALA

V tržaški galeriji »Revoltella« je v dvoranah, ki zavzemajo vse drugo nadstropje, velika razstava akademskega slikarja Lojzeta Spacala. To je največja likovna manifestacija, ki jo je kdaj galerija posvetila živečemu umetniku.

Slikar je pripravil to svojo razstavo ob šestdesetletnici svojega življenja. Zato tudi razstava nudi obiskovavcu pregled njegovega likovnega ustvarjanja, ki je resnično bogato in veliko.

Umetnikov sloves je prestopil okvir naše dežele. Veseli smo tega uspeha, ki ni dan vsakemu umetniku za njegovega življenja.

Srečni smo, ko gledamo te čudovite domače motive: naše kraške hiše, kolone in plotove, soline in barjarje, vozove in koše, pa tudi našega preprostega človeka sredi svojega doma. Potem se ta svet razširi v veliko bleščeče mesto s tisoči luči in žarometi, visokimi stavbami in ritmom življenja. A vse to je izraženo v harmoniji barv, ki so lastne umetniku in v natančni, čisti izdelavi velikih linij.

Srečni smo, da je umetnik povečal ta naš preprosti, večkrat revni svet s tako bogato lepoto in ga prenesel v veliki svet.

Jože Peterlin

Leta 1948 smo se vozili s svetoivanskim pevskim zborom večkrat preko bloka na gostovanju. Lepo je bilo. Nešteto doživetij. Neka posebna tesnoba pa nas je vedno objela, ko smo se bližali bloku, ki je delil dve upravi ozemlja. Naš pevski zbor je tedaj vodil Fran Venturini. Z njim smo se tudi vedno vozili, ko smo odhajali na gostovanje.

Ob povratku domov smo vedno veselo prepevali, največkrat je zadonela lahka koračnica, ki smo se je naučili, od mladincev v Kragujevcu. A že pred prihodom na blok se je vse umirilo in strogo zresnilo. Ko so cariniki vse pregledali in potem še povpraševali, odkod to in zakaj ono, je večina naših pevcev odgovarjala, da jim je darovala teta ali stric, sploh vsi so imeli tedaj ožje sorodnike v Jugoslaviji. Šlo je vse precej dobro, ko je prišel carinik v naš kupe in to prav tisti, ki je meni ob prehodu skoro vse zaplenil, med drugim tudi veliko polenovko in vse večje dinar-

čigavo pobudo oglasila kanzoneta »E tiriralla!«, ki sem jo povzel v zadnji internaciji v Montecalvu in je tako enostavna, da so jo pričeli vsi peti. »E tiriralla, e tiriralla e te murirai senza saggiarla, ma la pizzo cu cibi calla, calla«.

V naš voz je stopil lep črnolas carinik in nas pohvalil: »Cantate bene, la gente allegra il cielo aiuta« in s tem opravil svoj posel. Vsi smo se oddahnili in enodušno sklenili, da bomo imenovali »etirirallo« carinsko opero.

Z našim velikim mešanim zborom smo večkrat nastopili na radio Trst, ko pa so postavili novo radijsko postajo v Kopru, smo bili tudi tam večkrat gostje. Leta 1948 smo se vadili v takratnih še neurejenih razmerah v gostilni pri Capuzzeri. Nekoč smo tako prejeli vabilo radia Koper. Odhod z avtobusom izpred cerkve Sv. Ivana ob 18. uri. Preskrbeli smo si, kar je bilo nujno potrebno za tiste čase: največ drobne dinarje, ker velikih bankovcev za tak mali prehod meje nismo pač potrebovali. Za Jugolire, ki so

JOSIP KRAVOS

AH, TA MEJA!

ske bankovce. Najprej je izprašal in pregledal našega, vseh muh polnega Giusta, ki je odločno ponavljal, da nima nič. Carinik ga mirno motri od nog do glave, nakar se mu pogled ustavi na novih težkih čevljih, ki jih je malo prej obul ter mu prijazno reče: »Pozna se, da imaš tudi ti bližnje sorodnike!« Giusto pa takoj: »Ja imam taščo. Ma ku vsi vre vejo, da so use tašče forte užurne, je anke uona taka jen me je čupla te uordnar šulne.«

Nazadnje se je carinik ustavil pri meni, ki me je po enem tednu, kar me je zadnjič videl, še dobro poznal in jaz njega. Zdelo se je, kakor da mu je nekoliko žal za zadnjič: »Ali ti nimaš svojcev?« Jaz pa kljubovalno: »Imam mačeho, toda ona me je obgodrnjala, da ji nisem nič prinesel in da zato tudi odnesel ne bom nič.« Nato pa carinik: »Oče bi ti moral kaj kupiti.« Pa mu odgovorim, da je oče že davno mrtev. Ko je odhajal, je še rekel: »Škoda, da nisi že zadnjič rekel, da si sirota.« Vsi pevci so kmalu zvedeli, da je carinik Jofežu rekel »sirota« in so me od tedaj kar naprej klicali »sirota«.

Vodja skupine Aleksander je bil skrben in nas je še pravočasno opozoril na nevtralnem ozemlju, da se na oni strani najbolj zanimajo za cigarete in žganje. Tedaj se vsi pripravijo in razdelijo cigarete tudi med nekadilce, a žganje med nepivce. Mene je botra Bernardka obložila rekoč: »Na, da ti ne bojo rekli sirota.« Ko se je na drugem bloku ustavil vlak, se je na ne vem

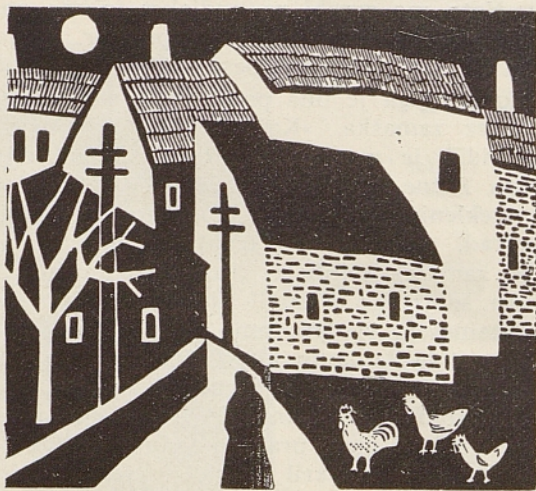
bile takrat na istrskem področju v veljavi, pa se ni nihče zanimal. Po predpisih je bilo dovoljeno prenesti le nekaj drobiža v dinarjih. Naš avtobus je poln veselih pevcev pridrvel na blok. Na italijanski strani so nas izprašali in šlo je kar dobro. Na jugoslovanski strani pa je bilo takrat bolj strogo. Počasi so pregledovali, ženske tovarišica, moške mladi dolgolesi tovariš. Ko sem prišel že utrujen na vrsto, me strogo ogleduje in otipava po vsem telesu ter nazadnje pregleda še klobuk od zunaj in znotraj, kjer odkrije ob notranjem robu za trakom skritih tristo dinarjev. Nato me zgrabi za podlaket in me pahne skozi majhna vrata v sosednji prostor. Tu je že sedel na klopi tragično besni Aldo.

Poleg njega je bila pollitrovka, steklenica piva brez zamaška. »Kaj pa to?« sem vprašal. »To vidiš, je vzrok, da sem postal kršitelj zakona.« Začne mi pripovedovati, da je imel takšno steklenico že takrat, ko smo se peljali v Beograd, a da je šlo tedaj vse srečno; imel je za zamašek zvitih tri tisoč dinarjev in je cariniku še iz nje ponudil piti. Danes pa mu je vzel zamašek, vreden samo petsto dinarjev. Jaz sem ga tolažil, da to ni nič hudega, zdaj sta s carinikom bot, češ da je zadnjič on obdržal zamašek, tokrat pa carinik. Povedal sem mu, kako je tudi pri meni prav na zadnje, ko me je že vsega pregledal, odkril skrivališče v klobuku. Rešil naju je Venturini z hudomušnim obrazom, držeč v roki dinarje, ki nama jih je carinik za-

plenil. Izročil nam jih je in rekel: »Zdaj pa hitro na avtobus, da ne zamudimo!«

Po oddaji na radiu so nas povabili v restavracijo na zakusko.

Peli smo in zbijali šale. Povedati sem moral, kako se je godilo na bloku neki ženski prejšnjo nedeljo. Bila je srednjih let. Carinarka jo je pregledovala, ta pa je bila strašno zgovorna: »Jaz gre na Istra. Moja mama Buzet. Tam ima slahtka.« Tovarišica ji odgovori: »Dobro, pokažite kaj nosite.« Ženska odpre torbo, carinarka jemlje in zлага na klop: »A kaj pa to, dva para nogavic?« Ženska pa drdra: »Tudi na Buzet ima grma, blatu in tom razbije nogavica. Jaz dva dan na Buzet.« Na dnu torbe pa sta bili še dve polenovki, ki jih pa radi dišav ni potegnila ven. Carinarka začudena reče: »Ja, vse to blago, pa še polenovke? Kam pa!« Ker ženska v bojazni, da ji ni uspelo prepričati jo, in je tudi razumela polena za kolena, je spet pričela drdrati: »Meni kolena nogavisa razbila tam na Buzet, naredila lukna. Meni tam treba.« Ker je mene videla v prijaznem govoru s carinikom in je v svoji zagnanosti mislila, da sem carinski uradnik, se v zadregi obrne do mene, me prime za komolec in prične siliti vame: »Vi pridi pomaga, ona mene nema razumi.« Jaz sramežljivo obstanem in mirno povem, da nisem carinik. Ko sem tako posnehal omenjeno žensko, je posilil nasproti sedečo lepo Bruno, tako silen smeh, da je pričela kašljati in zaletavo hlipati, ker je ravno jedla piškot. Tedaj prične Gigi energično kričati, ker se je zbal za svojo Bruneto. »Jofež! Fnjo ambat, kej ne videš, de je šlu Bruni per trešo.« Jaz ponižno sedem, a Bruni svetujejo, naj vstane, da ji bo laže odleglo. Ker pa se to ni posrečilo, ji Gigi na nežen način vlije v usta nekaj vina, da bi ji to pomagalo. Zgodi pa se prav obratno. Bruna je bruhnila mešanico biškota in vina prav na mojo plešo. Bruni je odleglo, a Gigi prične s svojim robcem brisati plešo, in me tolaži, da bo morda kaj pomagalo proti moji pleši. Takih in podobnih dogodivščin smo tedaj mnogo doživeli.

Lojze Spacal: Kraška vas

RAZGOVOR

RAFKA VODEBA

Z NAŠIM G. VIKARJEM

LOJZETOM ŠKERLOM

NA VATIKANSKEM

RADIU

Danes ponovno pozdravljamo pred mikrofonom škofovega vikarja za slovenske vernike v Trstu, kanonika Lojzeta Škerla, ki je ljubeznivo sprejel naše povabilo na kratek pogovor.

Prvo vprašanje, gospod vikar: Kakšni opravi ki so Vas privedli v Rim?

Diplomatskih opravkov ali skrivnosti nimam. V Rim pa človek vedno rad pride: pogovorim se z znanci in prijatelji, posebno o zadnjih novostih, ki me zanimajo kot profesorja in kot dušnega pastirja. Glavni razlog pa je bila tokrat akcija za Slovenski zavod v Rimu. Včeraj popoldne sem maševal za rimske Slovence, ki so se zbrali kot vsak mesec k skupni sveti maši in na razgovor v dvorani. V pridigi sem ponovno poudaril misel, da je ena prvih krščanskih kreposti pogum, na človeškem, nravnem in verskem področju — po besedah včerajšnjega Evangelija: Kaj se bojite, maloverni?

Včeraj smo se rimski Slovenci zbrali zato, da začnemo kompletno akcijo za gradnjo Slovenskega zavoda, ki ima že gojence in zemljišče, nima pa še svoje strehe. Šlo je predvsem za subskripcijo rednih prispevkov, da bo vodstvo na jasnem, kdaj bo moglo začeti z gradnjo. Iz dejstva, da ste prišli od tako daleč na našo prireditev, sklepamo, da ste naklonjeni tej pobudi.

Zamisel sem od vsega začetka pozdravil z velikim veseljem. Sam sem v Rimu študiral in vem, kakšen pomen ima to za duhovniško izobrazbo. Nekoč je bil morda študij na cerkvenih univerzah, posebno še v Rimu, nekaj izrednega. Današnje razmere in potrebe so pa take, da zahtevajo res strokovno izobražene in to ne samo v strogo teoloških vedah, ampak na pomožnih področjih, ki so tesno povezana z duhovniškim delom, npr. v sociologiji, pravu, cerkveni zgodovini, cerkveni glasbi itd. To ne velja samo za domovino, ampak za vse dežele, kjer živijo in delajo naši ljudje. Duhovnik more v dobršni meri storiti pač toliko, kolikor ve in zna.

Rad bi, da bi zamisel o Slovenskem zavodu v Rimu prodrla v naše družine tudi na Tržaškem

in Goriškem in vzbudila v njih zanimanje za duhovniški naraščaj. Pomanjkanje duhovnikov v naših krajih je namreč zelo težko vprašanje, na katerega trenunto skoraj ne najdemo odgovora. V tem momentu je Slovenski zavod v Rimu tudi za naše kraje veliko upanje: Pot do duhovništva ni samo izključno običajna pot z vzgojo v malem seminišču, ampak bo morda vedno več — posebno v naših krajih — pot takoimenovanih poznih poklicev, to se pravi duhovnikov, ki se bodo odločili za ta poklic šele v zreli dobi.

Kdaj mislite konkretno o akciji in dejanskih možnostih, da zberemo potrebna sredstva?

Mislím, da smemo biti optimisti. Dosedaj je bilo treba premagati velike in mnogovrstne težave, predvsem pa prepričati ljudi, da gre za resno stvar. Znano je, da je tako prepričevanje vedno težka zadeva. Prispevki, ki smo jih do sedaj zbrali, pričajo, da gledajo ljudje na pobudo z zaupanjem, saj je ta poleg drugega tudi sredstvo, ki utrjuje v nas vseh zavest povezanosti, v veri in zvestobi vsemu dobremu in poštenemu. Zato menim, da bo akcija uspela. Težave bodo še morda zelo velike; sicer pa brez truda ni zdravih in bogatih sadov.

V čem se vam zdi, da je rešitev tega vprašanja?

Kakšna pobožna duša bi vzdihnila: molimo! Prav! Reči moram, da morda res premalo molitev za poklice. Vsi pa tudi poznamo pregovor: pomagaj si in Bog ti bo pomagal. Morda včasih le preveč predrzno zaupamo v izredno božjo pomoč in pozabljamó, da imamo sami na razpolago možnosti, ki jih ne izrabimo. Vsi in vsak na svojem področju moramo storiti nekaj več za poklice in njihovo rast. To je splošen odgovor. Vsak pa naj sam resno premisli, kaj more storiti za rešitev tega bistvenega vprašanja v naši cerkvi.

Se eno vprašanje, gospod vikar: kako je z izvajanjem koncilskih smernic na Tržaškem?

Da se omejím na bogoslužje: na tem področju smo storili, kar je bilo mogoče. Ljudje so obnovo radi sprejeli in upamo, da je rodila tudi notranje sadove. Škoda le, da obisk nedeljske službe božje ni vedno zadovoljiv; nekateri sicer verni Slovenci, ne prihajajo k slovenski maši, čeprav jo imamo samo v Trstu kar v desetih cerkvah. Morda so med našimi verniki še tudi taki, ki ne vedo, da morejo biti sedaj vsi obredi, zakramenti in zakramentali (poroka, krst, pogreb, blagoslov duše itd.) v slovenščini in zato tega ne zahtevajo. Veseli smo, da bomo imeli od 24. marca vsot mašo v slovenščini kot je to že od prejšnjega poletja v Sloveniji.

MARTIN JEVNIKAR

SODOBNA SLOVENSKA ZAMEJSKA LITERATURA (NADALJEVANJE)

ANDREJ BUDAL

Rodil se je 1889 v Standrežu pri Gorici, gimnazijo je dovršil v Gorici, romanistiko na Dunaju; služboval je na gimnazijah v Gorici, Idriji, Tolminu, Vidmu, dve leti na Ca' Foscari v Benetkah in v Trstu do upokojitve.

Sodeloval je v različnih revijah, samostojno pa je izdal več leposlovnih knjig: *Križev pot Petra Kupljenika* (1924), *Zupan Zagar* (1927), *Ubogi Uštin* (1928), *Dora se drami in drugi spisi* (1929), *Čigava si?* (1930), *Rakeževa Liza in drugi spisi* (1930), *Spomini z jezera in drugi spisi* (1931), *Med srci in zemljo* (1932), *Z onstran groba* (1934), *Na konju* (1938), *Odmevi z roba* (1967). Podrobna bibliografija je izšla v tržaških Razgledih 1949, 470-473. Veliko je prevajal iz italijanščine, npr. Fogazzaro: Svetnik, Manzoni: Zaročenca, Boccaccio: Dekameron, Pellico: Moje ječe.

Budal je izrazil ljudski pripovednik, in ker je pisal za ljudstvo, ki je bilo narodno ogroženo, so njegove povesti oblikovno tradicionalne, zgodba je napeta, manj pa je psihološko poglobljena in umetniško izdelana. Močno je poudarjena pozitivna lastnost slovenskega človeka nasproti tujemu. Jože Pogačnik je zapisal: »Z nezahtevno idejno-vsebinsko in slogovno podobo so bila

ta dela dostopna vsakomur ter so imela velik politični in kulturni odmev.« Prava Budalova pisateljska pot se je zaključila že pred zadnjo vojno, sedaj le s podlistki, glosami in polemikami spremlja slovensko življenje v zamejstvu.

MARA SAMSA

Rodila se je v Trstu 1906, postala učiteljica in umrla na Golniku 1959. Sodelovala je v različnih revijah in izdala knjigo *Trst je klical* (1958).

Samsova je v črticah opisala svoje življenje od otroških let do sodelovanja s partizanskim gibanjem med zadnjo vojno in pobega iz nemške ječe v Trstu. Zgradba črtic je sodobna in moderna, v njih ni stroge ločitve med sedanjostjo in preteklostjo, ena prehaja v drugo, obe pa sta prepleteni z razmišljanji, ki so natisnjena z ležečimi črkami. Nekatere črtice so močne in napete, v drugih so dogodki le bolj nakazani, vse pa so brez sonca in veselega nasmeha. Očitna je Cankarjeva šola.

MILAN LIPOVEC

Rodil se je 1912 v Trstu, dovršil Ciril-Methodovo šolo in postal tiskarski stavec, kar je še sedaj. Sodeloval je

v Jutru, tržaških Razgledih in Zalivu, izdal pa je roman *Ljudje ob cesti* (1961).

V romanu je Lipovec opisal ljudi ob cesarski cesti Trst-Reka, tako imenovane Brkine, proti koncu prejšnjega stoletja. Delo je kolektivno, z vrsto nastopajočih ljudi, ki so si več ali manj enakovredni, zgodbe so spletene okrog posameznikov, a vse skupaj sestavljajo podobo življenja, mišljenja in čustvovanja Brkinov od rojstva do smrti, življenje na vasi z običaji in zgodovinskimi dogajanjem. Glavne osebe so žive in naravne, zlasti Janez Palčič iz Loč, Janez Kalec, Mihtarjevi iz Ponikve, Vrvarjeva Karlina in Jakob z Brezovega brda. Druga prednost dela je opis lepot brkinske zemlje (nekateri bi spadali v čitanke), tretja sočen jezik, ki more takmovati z vsako sodobno slovensko knjigo. Leta 1961 so bili *Ljudje ob cesti* najboljši slovenski roman.

STANKO JANEŽIČ

Rodil se je 1920 pri Sv. Miklavžu pri Ormožu, gimnazijo je dovršil v Mariboru, bogoslovje v Rimu, sedaj je duhovnik v Trstu. Leta 1944 je izdal s Cevcem, Dularjem in Meškom *Zgodbe štirih*, po vojni pa pesniško zbirko *Romar s kitaro* (1951), idilično povest iz Prlekije *Mlin ob potoku* (1952), knjigo črtic *Moja podoba* (1962) in »slike in zgodbe« *Tržaški obrazi* (1968).

Janežič je mehka pesniška duša, nekoliko sorodna Mešku, s katerim sta si rojaka. Se tako velike življenjske težave ga ne premaknejo s tira, ker jih rešuje z globoko vero in krščansko etiko. Njegove pesmi so mehke in krhke, polne narave in lirizma, razpoloženske in čustvene, a vedno z miselno globino, verzi so navadno kratki, izbrušeni, primere sveže in mnogopovedne. Njegove črtice so pesmi v prozi, nastale so večinoma v letih, ko je študiral v Rimu in ko je potoval. Po lastni izjavi mu je bližja proza, ker se tu lahko svobodno izraža »v pripovednem tonu, ne da bi opustil ritem in melodijo besede, ki sta značilna za pesem«. Zato je njegova lirčna proza kratka, poduhovljena, ne-

kak dnevnik pisateljevega razgibanega zunanjega in duhovnega življenja. Najlepše so črtice o materi.

V povesti *Mlin ob potoku* je prikazal siromašno življenje nekdanjih viničarjev, ker pa je izbral idiličen način oblikovanja, je tragika močno zabrisana. Zgodba je skromna, ljudje so naravno dobri in delavni, le Vukova Mica je v mestu zašla na krivo pot, popravila je, a je morala mlada umreti: »Bog me kaznuje. Pravičen je. Odpustil je, a zahteva pokoro.« Ideja je enostavna: »Življenje je kakor vožnja v čolnu. Iz pristana v pristan te prenaša. Čudiš se lepoti, novosti. Jočeš v trpljenju. Pozabljaš, Smeješ se v sreči. Vriskaš in poješ. Človek si pač in živiš.« V povesti je veliko narave, lirike in narodnih običajev ob različnih prilikah v letu.

V knjigi *Tržaški obrazi* je 27 drobnih »slik in zgodb«, katerih motivika je v glavnem omejena na lepoto kmečkoga življenja, ljubezen do slovenske zemlje in naroda ter na opis nekaterih posebnosti. Pisatelju je vzor kmečko življenje, ki je vir telesnega in duševnega zdravja, veselja, sreče in zadovoljstva (Otroški smeh v bregu, Zorka, Pomlad), medtem ko prinaša mesto pogubo (Navadna zgodba). Največ prostora je avtor posvetil različnim posebnostem, ki jih je srečal v svoji duhovniški službi (Branjevka Urša, Obisk, Jape, Prerok Vanek idr.). Sem lahko prištejemo tudi štiri tržaške slovenske izobražence, ki jih je iz opisa lahko spoznati (Slikar, Pevec, Profesor, Borec za pravico). Končno so še zgodbe, ki govorijo o ljubezni do rodne zemlje in naroda (Majniški izlet, Materina beseda, Naša zemlja, Peseem na brežini idr.). Boli ga, da ljudje zapuščajo zemljo zaradi udobnejšega življenja v tovarni ali mestu, najdejo pa razočaranje. A prav v teh zgodbah je pisatelj najšibkejši, ker z idiliko in lepimi besedami ni mogoče reševati tako težkih življenjskih vprašanj (prim. Majniški izlet, Naša zemlja). Tudi *Tržaški obrazi* so napisani v že znani avtorjevi lirčni prozi, ki ne dokazuje razvoja.

S pesmimi in novelami sodeluje na radiu, v *Mladiki* in *Mostu*, ki jima je sourednik.

ŽENA IN DOM

PRAKTIČNI NASVETI - NAŠ PRIJATELJ - KIS

Motni kozarci dobe spet sijaj, če jih umiješ s kisom in soljo ter jih nato splakneš. Tudi madeže na *šipah* odstraniš z mlačnim kisom. Če opaziš v loncih *apnenčevo prevleko*, zavri v njih vodo, ki si ji dodala kis.

Tudi madeže od *sadja* na rokah odstraniš s kisom. Če hočeš očistiti *umazan linolej*, namoči krpo v olju in kisu in drgni.

Tudi *marmor* umij s cunjjo, namočeno v vodi, ki si ji dodala kis ter ga splakni z vodo.

Bakreni predmeti se začno zopet svetiti, če jih odrgneš s pepelom in kisom.

Notranjost *hladilnika* umij enkrat na teden z mlačno vodo in kisom. Izginili bodo vsi neprijetni vonji. Barve volnenega blaga postanejo bolj sveže, če dodaš vodi, v kateri ga splakuješ, nekoliko kisa. Za rdečo vol-

no vzemi mrzlo vodo. Črna svila obdrži lepo barvo, če greš preko blaga z gobo, namočeno v vodi, ki si ji dodala kisa.

Če črno obleko rahlo skrtačiš s krtičo, ki jo pomočiš v vodo in kis, bo izgubila svetleče se madeže od sedenja.

Da očistiš *počrnelo dno lonca*, ga drgni s časopisnim papirjem, ki ga pomočiš v kis.

Tudi ogledala lahko očistiš s časopisnim papirjem, pomočenim v kis. Nato jih osušiš s časopisnim papirjem.

PRANJE

Tkanine iz naylona ali rajona peri v mlačni vodi z nevtralnimi milom. Tudi izplakuj jih le z mlačno vodo. Likaj jih s komaj toplim železom na narobni strani.

Veste.

da so paradižniki, špinača, korenje, repa, jabolka, breskve in kumare odlična vitaminska lepotna maska za obraz;

da mandljeva moka hrani in osveži ter preprečuje gube;

da limona osvetli sončne pege, očisti znojnice in jih stisne;

da galun prepreči, da bi se napravile ozebljine;

da jajčni beljak stisne znojnice in zabriše gube na obrazu;

da kis napravi lase mehke in svilene;

da nekaj kapljic salmijaka v vodi kopalne kadi poživi kožo;

da nariban kruh, če ga rabiš kot zobno pasto, napravi zobe bele;

da je tudi pepel dobra zobna pasta;

da jabolko, kuhano v mleku, očisti obrazne mišice;

da otrobi očistijo kožo, posebno če je mastna;

da ricinirano olje pospeši rast las in trepalnic;

da kafra prepreči ozebljine;

da nohtov ne smeš rezati, ampak opiliti;

da puder škoduje koži, če je ne namažeš s kremo;

da ti olje lahko nadomesti kremo, s katero čistiš obraz;

da ne smeš leči s šminko na obrazu;

da nohtom škoduje, če jih prevlečeš popolnoma z lakom, ampak pusti vsaj lunico;

da spi, če le mogoče, pri priprtem oknu;

da imej trdo posteljo in nizko blazino;

da ne smeš dati parfema na lase;

da bikarbonat omehča kožo, jo osvetli, da obeli zobe;

da ne smeš dregati v zobe s kovinskimi predmeti;

da umivaj zobe trikrat dnevno in da jih je treba krtačiti navpično, ne vodoravno.

naši razgledi

VINKO BELIČIČ: GMAJNA

Ta drobna knjižica, ki jo je odlično opremil slikar R. Hlavaty, ni prva pesniška zbirka našega (skoraj) tržiškega pesnika, brez dvoma pa je najboljša izpod njegovega peresa in po motiviki dovolj izjemna tudi v slovenskem merilu. Tudi sicer bi našli Beličiču Gmajne le redke sorodne pesnike. Po izbrušenosti izraza je še najbližji Vipotniku, ki prav tako do skoposti izčisti in dožene svoj izraz. Po čistosti občutja in lirični neposrednosti ter živem dojemanju narave spominja na Murna, čeprav nima njegove kompleksnosti. Po zaključenosti motivike, ki s še tako širokih obzorij zgoča svoj svet okoli enega samega ozkega središča, se približuje Janku Glazerju (tam pohorske frate, tu gmajna).

Gmajna, ta nenavadni subjekt Beličičeve lirike, vzbuja pesniku občutja, ki zaobjemajo širok razpon, od čutnega uživanja trenutka do sočjenja z minljivostjo in davnino pa vse tja do same zazrtosti v izvenčasje in smrt. Gmajna, ta lepotica, mu nudi celo desetletje neizčrpnega navdih, vrača ga vase, vzbuja mu

strastna zavzetja. »Nevesta-tolažnica,« ji pravi v enem izmed svojih najlepših liričnih utrinkov, »prstan ti s pesmijo v srcu natikam med prvimi zvezdami in zadnjimi vzkliki ptic.« Kjer vsakdanji sprehajavec neprizadeto hiti mimo, najde pesnik nešteto motivov, ki vzbujajo v njem pristna doživetja. Ta gmajna živi in diha, polna je barv, glasov in vonjav. Ni abstraktna pokrajina kjer koli, temveč naša, celo ozko naša openska, z mejnikom Repentabra na eni in s hrupom mesta pod Obeliskom na drugi strani. Gosto je obljudena z vsem živim, razen s človekom. V njej se soočita skoraj izključno le gmajna in pesnik sam, v skoraj solipsistični odmaknjenosti. V tem risu izčrpa pesnik vso lestvico svojih doživetij.

Če Beličičeve pesmi podrobneje analiziramo, odkrijemo nekaj zanimivih zakonitosti njegove lirike. Prvo, kar opazimo, je to, da se za navidezno preprostostjo izraza skriva jezikovna prefinjenost. Zavestno ali podzavestno namreč Beličič zajema besedišče skoraj samo iz območja vidnega, tvarnega sveta vendar pa

ga vtke v pesniško tkivo v novih, svojskih pomenskih zvezah, tako da beseda postane čutno prekrivljena in nabita z novim pomenom. To stvarnost vizije mu moramo šteti še posebej v dobro, ko vsa modna slovenska poezija zakriva svoje praznino z lažnivo spiritualistično metaforiko.

V sami zgradbi pesmi pa je moč zaslediti izrazito dvojnost, ki daje posamezni lirični enoti posebno notranjo dinamiko. Ritem, ki je v začetku pogosto zanosen, postane proti koncu vselej zadržan. Jezik, ki je od kraja prječ in iskrič, poln rumenine, zelenine, ptičjih krikov in svetlobe, postane v drugi polovici ali odrezav ali težak in zamolkel. Tudi doživljajski lok je podvržen tej zakonitosti. Prvi, navadno optimistični in opisni del pesmi zablesi in se vzpne, nosilci občutja so tu zvoki, barve in vonji (— in tu imamo najlepše pejsaže narave kot npr.: »— dogoreli so poletja smaragdni plameni — v rdeče in žolte dragulje jeseni« in mnogo drugih začetnih verzov.) V drugem delu pa se verz ritmično uleknje, čustveno zmrača ter postane rezek in gost. Čutnemu opoju se primeša melanholi-

ja, impresija preide v refleksijo. Miselnostna teža je zgoščena navadno šele prav v zadnjih verzih, npr.: »... kratak je dan, kakor mavrica mine: — zajde, obmolkne, odleže... in gremo Domov.« Vsaka beseda ima tu svoj zvočni učinek in druga drugi stopnjujejo pomensko težo, vse do v religiozni simbol povzdignjene zadnje.

Beličičeva prefinjena preprostost, združena s pristno doživetostjo, u-

činkuje močneje od iskane kultiviranosti tolikih po sili lirikov, ki jim manjka osnovno — slo.

Naj na koncu poudarimo še tole: finančno nepodkrepljena Mladika je za božič 1967 dala tržaškimi Slovencem v roke kvalitetno zbirko kvalitetnega pesnika, finančno manj slabokrvno Založništvo tržaškega tiska pa jim je postreglo s Sanjskimi bukvami.

Z. T.

DRAMSKI NASTOPI NEPOKLICNIH SKUPIN

V zadnjem času so pripravile predstave štiri nepoklicne dramske skupine na Tržaškem: ROJANSKI ODER v Marijinem domu, GLEDALIŠKA SKUPINA v Marijinem domu v ulici Risorta, DOMACA GLEDALIŠKA SKUPINA V BORSTU in DRAMSKI ODER ŠENTJAKOBSKEGA PROSVETNEGA DRUŠTVA »IVAN CANKAR«.

ROJANSKI ODER je imel že vrsto predstav, odkar ima novo stavbo Marijinega doma in zelo lep ter velik oder. Njegova zadnja prireditev je bila predstava božične igre z naslovom »Mesija«, ki se je vsebinsko naslanjala na božične praznike. Igralci so mladi, režiral je akademik Franko Žerjav.

ODER MARIJINEGA DOMA v ulici Risorta je znan predvsem gospodinjskim pomočnicam, ki se zbirajo v Domu vsako nedeljo. Tudi tu dvigajo gledališke predstave slovesnost praznikov, posebno božičnih. In tako so igralci poskrbeli tudi za zadnji božič. Čeprav je bila prireditev že po praznikih — ponovitev je bila še nedeljo kasneje — je bila še vedno v času božične liturgije. V Marijinem domu režira Stana Oficija.

V Borštu so domači igralci letos priredili pester, vesel dramski nastop v dvorani šolskih sester ob priliki farnega praznika sv. Antona. Tako je vsa vas nekako spremljala in doživljala tisto, kar so mladi igralci pripravili skupno s pevci in folklorno skupino.

Dramski oder prosvetnega društva »IVAN CANKAR« ima večje umetniške težnje. Tudi ta oder deluje že več let in je doživel prenovitev in pomladitev, ko ga je prevzela v roke predvsem mladina. Danes ga vodi dijak učiteljskega Sergij Verč. Lani je skupina igrala Verčevo dramo »KOCKE V KOCKI«, letos pa so se mladi igravci lotili študija drame »MOJ UBOGI MARAT«, ki jo je napisal Aleksej Arbutov. Pisatelj imenuje svoje delo himno mladosti in je zato razumljivo, da so se mladi ljudje zanj navdušili. Sergij Verč jo je namreč sam prevedel in tudi režiral. Že v izbiri dramskega dela so večje zahteve in težnje kot le priložnostno praznične. Igravci: Ornela Čuk, Ivan in Sergij Verč so dali prvi predstavi (S. Verč je igral prvič namesto obolelega F. Fišerja) res nekako zaključeno in slogovno dokaj enotno podobo. Igrali so s poslušom in ljubeznijo. Čeprav niso mogli tako mladi igravci priti do polnega izraza in poudarka miselne in vsebinske osnove dela kot bi to mogli poklicni igravci, so vendar priklenili občinstvo s svojo pojočo in ljubezno besedo, čeprav je bila tu in tam napačno naglašena in na napačno izgovorjavo samoglasnikov oprta. Igranje je zahtevno, saj nastopajo ves večer samo trije igravci. Igravca sta bila za stopnjo pred igravko. Predstava je neprisiljena tekla in je bila oprta na vsa pomožna in okusno in skrbno izbrana izrazna sredstva — od scene, ki jo je pripravil Ivan Verč, do glasbe in drugih zvočnih poudarkov, za kar je poskrbel Sandi Pertot.

I. P.

STUDIO SG

V soboto, 10. februarja je bil prvi nastop Studia SG v Kulturnem domu. Ker je vprašanje pomladitve igravcev našega poklicnega gledališča gotovo aktualno, smo z zanimanjem pričakovali, kako se bodo že pri tem prvem nastopu uveljavili kake novi talenti.

Vendar v tem oziru ni bilo posebnih novosti. Nastopili so Livij Bogatec, Ivan Verč, Nora Jankovič, Marija Oficija, Drago Gašperlin, Pavle Morelj, Stojan Colja, ki smo jih že videli nastopati drugje, nekatere pri samem poklicnem gledališču (Bogatec, Jankovičeva, Morelj, Colja), ali pri drugih igravskih skupinah (I. Verč pri d. s. Ivan Cankar, M. Oficija pri Slovenskem odru, Rad. odru, Gašperlin pri Gledališču mladih ali kakor se je že imenovala skupina, ki je enkrat nastopila). Prvič smo videli le Milico in Alenko Kravos in še nekatere z manjšimi vlogami. V tem oziru nam tedaj nastop ni pokazal kaj novega.

Sporod se nam ni zdel najbolje izbran, tako po tematiki, ki je bila mnogo preveč turobna, pa tudi po izbiri tržaških književnikov, med katerimi so nekateri manjkali, ki bi morali priti mnogo prej v poštev kot marsikdo, ki je bil na sporedu.

Režija Jožeta Babiča je skušala dati celotni prireditvi kar najbolj enovito podobo. To je tudi dosegla. Vendar se zdi, da je bilo ogromno paznje posvečene zunanji tehniki in učinkom, da pa v igravskem izrazu nastopajočih ni bilo videti kakega napredka. To, kar je na primer Ivan Verč odigral tu, je pred dobrim tednom igravsko pokazal na odru P. d. Ivan Cankar (Moj ubogi Marat), v marsičem celo bolje. In tako tudi nekateri drugi. Posebno v deklamaciji je bilo čutiti pomankljivosti, vsekakor pa je najbolj uspela deklamacija Mijatinih pesmi, ki sta jih izvajala Bogatec in M. Kravos.

Razumemo, da je to prvi nastop. Vsi pa so pokazali veliko zavzetost (saj igrajo gotovo vsi prav iz resničnega veselja in ljubezni do gledališča) in treba je občudovati in priznati to veselje. Za vse je to en nastop več in nova šola, nova spoznanja. Zato želimo, da bi skupina pripravila nove nastope in da bi v svojem delu in prizadevanju čim bolj uspela.

M.

bito v tem tudi kaj sprejemljivega in koristnega za naše bravce
Prisrčno pozdravljam! LO K.

Lepa hvala za Vašo pozornost in skrb. Gotovo bomo porabili ob priliki nekaj tega gradiva.

Za nasvete bomo vedno hvaležni.

ZIMSKE ŠPORTNE IGRE

Spoštovani gospod urednik!

Že več časa z zadovoljstvom sledim razvoju športne dejavnosti med slovensko mladino v Trstu in okolici. Zadovoljen sem, ker se mlade sile sproščajo v organizirani disciplinirani obliki. Po drugi strani mi je tudi všeč, da so te organizacije, ki zajemajo slovenske športnike, tudi po duhu slovenske.

Danes spet berem, da bodo zimske športne igre zamejskih Slovencev ki jih prireja SPD Trst v Crnem vrhu 11. in 12. februarja. Tam bodo tekmovanja in vse drugo, kar je v zvezi s tako prireditvijo.

Toda meni se osebno v tem trenutku postavlja neko drugo vprašanje. Ali je res potrebno da se zimske športne igre priredijo ravno v Crnem vrhu? Razumem, da je to zimsko športno središče najbližje Trstu, da je slovensko in da je opremljeno kot druga niso. Vendar pa si mislim, da bi morda organizatorji storili bolje, če bi take zimske igre priredili v kakem kraju v Italiji, kjer žive Slovenci. Pomislimo nekoliko na meško Slovenijo. Tam cela leta ne slišijo slovenske besede. Veste kaj

bi za te ljudi pomenil prihod številnih mladih slovenskih športnikov? Dalo bi jim tisti ponos in zadoščenje, ki jim ga ni še nihče dal. Druga plat prireditve v slovenskih krajih Benečije (primernih krajev, kot so mi rekli ne manjka) bi imela socialno značilnost. Toliko ljudi tudi nekaj potroši in to potroši v krajih, ki so najbolj gospodarsko zaostali, revni, ubogi. S tem bi slovenski športniki resnično pokazali športni duh, če bi se odločili za tako izbiro. Isto bi lahko ponovil za slovenske vasi Kanalske doline, kjer so odlična smučišča, vzpenjače itd. Pa tudi razdalja ni neznansko velika. V enem dnevu lahko človek gre in se vrne.

Zato predlagam organizatorjem slovenskih zimskih iger, da bi v prihodnje svoje športno navdušenje razvili v slovenskih krajih, ki so najbolj narodno izpostavljeni, to se pravi v Slovenski Benečiji in v trikotu Pontabelj, Fužine, Rajbel. Obenem pa bodo s svojo prisotnostjo in s svojo potrošnjo pripomogli tudi k dvigu teh gospodarsko tako pasivnih krajev posebno v zimskem času.

M.

IZJAVA RADIJSKEGA ODRA NA POSTAJI RADIA TRST A

Igravci Radijskega odra Radia Trst A se solidarnostno pridružujejo vsedržavni stavki radijskih, televizijskih in filmskih igralcev, ki traja od 12. do 15. februarja.

Tej stavki pridružujejo člani radijskega odra na radiu TS A zahteve, ki so jih pismeno že ponovno naslovili na vodstvo Rai-a, a niso dobili nanje nikdar pismenega odgovora. Zadnje pismo, poslano pred več meseci, pa ni sploh našlo odziva.

Te zahteve so:

1. Da se položaj igravcev na Radiu Trsta A izenači s honorarji, ki jih določa vsedržavna pogodba, čeprav se lahko ohrani različen način dela. Rai plačuje vsem igravcem prispevek za zavarovanje, pokojninski in bolniški fond. razen igravcem na postaji Radio Trsta A. Da zadostijo državnim določbam morajo igravci Radijskega odra celotno plačevati prispevke za omenjene sklade in upravne stroške iz svojih minimalnih honorarjev. Za vse delo, ki ga ima pravni predstavnik Radijskega odra ne prejema od Rai-a nobenega honorarja.

2. Radijski oder mora imeti pravico do odškodnine za ponovljena dela, ki zavzemajo v sporedih postaje več kot 50% vseh dramskih oddaj v enem letu. Zahtevamo, da se določbe vsedržavne pogodbe glede ohranitve radijskih posnetkov, glede odškodnine kot glede dobe, v kateri se smejo hraniti, aplicirajo tudi na Radiu Trst A.

3. Nujno potrebna je tudi ureditev honorarjev za dela, ki jih zaradi tehničnih zahtev ni mogoče posneti v enem dnevu, ampak zahtevajo več delovnih dni. Dramsko zahtevnejša dela so na ostalih radijskih postajah Rai-a razčlenjena na dva ali več plačane delovne dni.

Za igravce Radijskega odra pa velja dva ali večdnevna delovna prisotnost za isto delo kot en sam plačani dan.

4. Kakršnokoli izboljšanje v državnem merilu mora avtomatično veljati tudi za igravce Radijskega odra. Doslej se je to le delno reševalo in še z večmesečno zamudo.

Z ozirom na vse to zahtevamo ponovni pregled pogodb in njihovo prilagoditev gornjim točkam, da ne bodo igravci, ki nastopajo v okviru Radijskega odra še nadalje zapostavljeni.

Člani Radijskega odra

Ukviška planina Ravna, v ozadju Mangart

Za dobro voljo

Ce ima tvoj sosed še odprt radio opolnoči, mu ob treh zjutraj telefoniraj in mu povej, da ti je bil koncert izredno všeč.

* * *

Turist je potoval po južni Franciji in je začel razgovor z debelim kmetom.

»Sem opazil, je rekel, da tu ponajveč gojite svinje. Ali vam to donša več kot pridelek krompirja ali zelenjave?«

»Mogoče ne,« je odgovoril kmet, »toda prašičev ni treba zalivati.«

* * *

Stara, a še vedno ljubosumna žena svojemu staremu možu.

»V vsej hiši sta samo dve osebi prehlajeni: ti in služkinja v petem nadstropju. Mi lahko pojasniš zakaj?«

* * *

Mihec gleda mamico, ki se odpravlja v gledališče: »Kaj pa se barvaš po obrazu? Če bi bil očka hotel lepo ženo, bi jo vzela.«

* * *

Gospod je stopil v trgovino z železnino in zahteval mišnico. Pomočnik je mirno začel iskati po predalih. Odpira, zapira, odpira, zapira. Gospodu se mudi, zato prosil: »Slišite, pohitite, moram ujeti avtobus!« Pomočnik: »Avtobus? Tako velikih pa sploh nimamo!«

Trije starčki se zabavajo s tem, da razpravljajo, na kakšen način bi najraje odšli s tega sveta.

Prvi je rekel, da bi rad na hitro umrl, najraje zaradi avtomobilske nesreče. Drugi je bil istega mnenja, le da bi se raje ponesrečil z aeroplanom.

Tretji, 95 let star, pa je imel še boljše ideje. »Rad bi, da bi me ustrelil kak ljubosumen mož.«

* * *

Učiteljica uči spregatev.

»Torej, Majda, če ti poješ, praviš: pojem. Če pa poje tvoj brat, kaj rečeš?«

»Nehaj že enkrat!«

* * *

Učitelj: »Če se ne boš poboljšal, Franci, bom poslal po tvojega očeta.«

Franci: »Moj očka je zdravnik, gospod učitelj. Če ga kličete, računam pet tisoč lir za obisk.«

* * *

»Poglej no tistega psa! Kako pa vedo kje je glava in kje rep?«

»Čisto lahko. Če ga potegneš za rep in te ugrizne, pomeni, da je bila to glava.«

* * *

Oče sinu: »Jurček, tu imaš seznam besed, ki jih ne smeš nikoli izgovoriti. Nauči se jih na pamet, potem pa pazi!«

Neka gospa obišče kaznilnico in vpraša neko pripornico:

»Ste bili poročeni, preden so vas zaprli?«

»Da.«

»In vaš mož, kako živi, kaj misli o vašem položaju?«

»Nič. Je mrtev.«

»Kaj, od bolečine je umrl?«

»Ne. Zaradi njegove smrti sem jaz tu.«

* * *

Mož in žena praznujeta dvajsetletnico poroke. Srečna in vesela sta ponudila šampanjec vsem gostom v restavraciji. Ko je mož končno hotel poravnati račun, je opazil, da je pozabil doma denarnico. Opravičil se je gospodarju: »Oprostite, pustil bom tu ženo in se čim hitreje vrnil z denarjem.«

»Raje bi, če medtem pustite tu svojo zlato zapestno uro,« je mrzlo rekel gospodar.

»Kaj, hočete reči, da moja žena ni zadostna garancija?«

»Ne, ne, bogvaruj! Le da človek nikoli ne ve, kaj se lahko zgodi. Jaz namreč že imam eno ženo.«

* * *

»Smučič? Ja draga moja, več koliko to stane?«

»Saj ni treba, da so drage. Hočem samo, da jih sosede vidijo, ko se bomo zjutraj odpeljali z avtom.«

* * *

V Padovi, kjer je humor doma, je umrl protestantski pastor. Med vso boleznijo je njegov asistent obešal na vrata prezbiterija obvestila o zdravstvenem stanju bolnika. Listki so bili obešeni drug pod drugim: Ob 16 uri: Pulz 140, temperatura 36,8. Ob 20 uri: Naš pastor je začel umirati. Ob 23 uri: Naš pastor je odšel v nebo.

Zjutraj je bil pod temi pribit še en listek: Ob 7 uri zjutraj: »Pastor še ni dospel v nebo. V nebesih vlada veliko vznemirjenje.« — Podpis: Sveti Peter.

* * *

Boris, kakšne roke pa imaš! Poglej moje, kako so čiste!«

»Ja, ampak ti jih umivaš že trideset let!«

FEBRUARSKO ŠTEVILKO SMO ZAKLJUCILI 12. FEBRUARJA 1968

R I M - Slovenski

„Hotel Bled“

ITALIJA

Lastnik Vinko LEVSTIK

ROMA - Via S Croce in Gerusalemme 40 - Tel. 777-102, 7564783

Blizu železniške postaje - Direktna zveza z avtobusom št. 3

Domača kuhinja - Vse sobe s prhami.

TVRDKA

Kerže

USTANOVljena LETA 1968

TRST

TRG S. GIOVANNI, 1

TEL. 35-019

Emajlirani štedilniki najmodernejših oblik na vsa goriva. Popolna oprema za kuhinje, jedilnice, restavracije iz emajla, nerjavčnega (Inox) jekla, stekla itd. Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, grelci za vodo, hladilniki. Dekorativni predmeti umetne obrti, od keramike do brušenega kristala. Lestenci ter vse vrste električnih luči, klasične in moderne oblike.

CENA 200.- LIR